

Juridiska institutionen
Handelshögskolan
vid Göteborgs universitet

Uppsats för tillämpade studier
på Juris kandidatprogrammet
20 poäng, VT 2003

Leverantörens felansvar i enlighet med IT-branschens standardavtal

Författare: Catrine Bertheau

Handledare: Universitetslektor Ulf Petrusson

FÖRKORTNINGAR

1905 års köplag	köplag (1905:38)
Avtalslagen	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
CISG	Convention on Contracts for the International Sale of Goods
IT	Informations teknologi
Konsumenttjänstlagen	Konsumenttjänstlag (1985:716)
Köplagen	Köplag (1990:931)
NU	Nordisk utredningsserie
Upphovsrättslagen	Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

INNEHÅLL

Förkortningar	2
Innehåll	3
1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte	6
1.3 Disposition	6
1.4 Metod	7
1.5 Avgränsning	7
2. STANDARDAVTAL	9
2.1 Allmänt	9
2.2 Inkorporering av standardavtal i det enskilda avtalet	10
2.3 Rättslig bakgrund och utfyllnad av standardavtalet.....	12
2.4 Avtalsobjekt	13
2.5 Tolkning av standardavtal.....	18
2.6 Jämkning av standardavtal.....	19
3. KOMMERSIELLA AVTAL OM IT	21
3.1 Allmänt	21
3.2 Avtal om datasystemleveranser	22
3.3 Standardavtal inom IT.....	23
4. LEVERANTÖRENS FELANSVAR	25
4.1 Allmänt	25
4.2 Kravspecifikation.....	26
4.3 Andra faktorer relevanta för felbedömningen.....	29
4.4 Tidpunkt för leverantörens felansvar	32
4.5 Fackmannamässighet	33
4.6 Analys	37
5. ANSVARSBEGRÄNSNINGAR	40
5.1 Allmänt	40
5.2 Ansvar för fel av betydelse	40
5.3 Ansvar för fel relaterade till utrustningen.....	42
5.4 Answarets inträdande.....	43

5.5	Begränsat ansvar med användning av integrationsklausuler	44
5.6	Begränsat ansvar för tredje parts produkter	45
5.7	Övriga ansvarsbegränsningar	46
5.8	Leverantörens begränsade skadeståndsansvar	47
5.9	Analys	49
6.	SLUTSATSER	52
	Bilaga – utdrag ur standardavtal	55
	Litteraturförteckning	65
	Rättsfallsförteckning.....	67

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Denna uppsats behandlar leverantörens ansvar vid försäljning av avancerade och omfattande IT-system mellan näringsidkare. Uppsatsen kommer att fokusera på leverantörens ansvar för fel i datasystemet och hur leverantören kan begränsa sitt ansvar för fel genom tillämpning av friskrivningsklausuler. Datasystemleveranser omfattar vanligtvis såväl hårdvara som mjukvara samt därtill relaterade tjänster såsom installation, support och utbildning. Mjukvaran består av programvara som är standardiserad eller utvecklad specifikt på uppdrag av beställaren. Vidare kan den standardiserade programvaran anpassas efter beställarens specifika behov.

Det enskilda avtalet mellan leverantören och beställaren är utgångspunkten för vad parterna har avtalat om. Då det i Sverige inte finns någon lag som specifikt reglerar kommersiella avtal om IT-varor och tjänster kan det vid oenighet mellan parterna bli komplicerat att fastställa hur avtalet skall tolkas. Civilrättsligt är avtalslagen tillämplig men även andra lagar kan komma att tolkas analogt på avtalet. Vidare får man se till allmänna kontraktsrättsliga principer och förekommande parts- och handelsbruk.

På grund av avsaknad av lagar som reglerar kommersiella avtal om IT-varor och tjänster och då IT-rätten är ett relativt nytt rättsområde har det hos beställare och leverantörer uppkommit ett behov av att rättsligt reglera frågor som är specifika för IT-rätten. Det har därför tagits fram standardavtal av olika branschorganisationer i syfte att reglera sådana frågeställningar. Det finns standardavtal som tagits fram ensidigt av en branschorganisation samt standardavtal som företrädare för både beställare och leverantör gemensamt tagit fram, så kallade agreed documents. I standardavtalen finns det skillnader mellan hur olika rättsfrågor skall behandlas såsom exempelvis leverantörens felansvar. I många fall avviker dessa från hur de regleras enligt gällande lag.

1.2 Syfte

Den här uppsatsen avser att behandla kommersiella standardiserade IT-avtal med fokus på avtal avseende datasystemleverans. Syftet med uppsatsen är att initialt definiera vad avtalsföremålet är vid köp av datasystem, det vill säga att fastställa skillnaden mellan vara och tjänst samt att undersöka hur avtalsföremålet hanteras enligt lagregler, praxis och doktrin i jämförelse med de standardavtal som används på den svenska marknaden. Vidare görs en jämförelse av dels leverantörens ansvar för fel i leverans enligt några av de standardavtal som finns, dels i förhållande till allmän avtalsrätt utvisande de fördelar och nackdelar standardavtalen medför för beställaren respektive leverantören i olika situationer. Vidare behandlar uppsatsen leverantörens möjligheter att begränsa sitt ansvar för fel med hjälp av bland annat friskrivningsklausuler.

1.3 Disposition

Efter uppsatsens inledande kapitel behandlas i kapitel två standardavtal i relation till allmän avtalsrätt samt juridiska aspekter på standardavtal och hur de på olika sätt kan tolkas, inkorporeras i och samt jämkas. Vidare behandlas hur avtalsföremålet kan kategoriseras i vara respektive tjänst. I tredje kapitlet diskuteras kommersiella IT-avtal i allmänhet samt görs en genomgång av de relevanta standardavtal som finns och används vid datasystemleveranser.

Fjärde kapitlet reglerar leverantörens felansvar i enlighet med gällande lag och befintliga standardavtal. Femte kapitlet analyserar hur leverantören kan begränsa sitt ansvar för fel och skadeståndsansvar genom tillämpning av friskrivningsklausuler. Fortlöpande genom uppsatsen kommer diskussion att ske och kapitel fyra och fem har varsitt eget avsnitt med analys för att sedan i kapitel sex avslutas med en sammanfattning innehållande de viktigaste slutsatserna.

1.4 Metod

Min ambition är att studera ett urval standardavtal för användning vid systemleveranser och jämföra dem med gällande avtalsrätt för att ta reda på hur avtalsföremålet hanteras i förhållande till leverantörens felansvar. Studiet kommer att genomföras genom en jämförelse med standardavtalen sinsemellan samt i förhållande till gällande lagstiftning, doktrin och övriga skrivelser relevanta inom området för denna uppsats. De standardavtal som jag kommer att analysera framgår av avsnitt 3.3 och för systemleveranser är det framförallt standardavtalen Avtal 90 och IT-Projekt som är tillämpbara. Standardavtalen PROMISE98 och ABDAKA-93 är avsedda att användas vid mer traditionella konsultuppdrag av mjukvara. Jag har ändå valt att ta med dem i framställningen för att visa på skillnader i hur kommersiella IT-avtal hanterar leverantörens ansvar. Relevant lagstiftning som jag har analyserat är avtalslagen, köplagen och konsumentköplagen med därtill hörande förarbeten.

Då det endast finns begränsad rättspraxis inom området är det svårt att hitta riktlinjer för hur bestämmelser i IT-avtal skall tolkas. En anledning härtill är att samtliga i Sverige använda standardavtal innehåller bestämmelser som anger att tvist skall avgöras genom skiljedomsförfarande vilket medför att avgöranden är sekretessbelagda. I avsaknad av domstolspraxis medför detta att framställningen i stor utsträckning utgår från egna slutsatser.

Diskussion och egna slutsatser kommer löpande att redovisas i uppsatsen och de mest relevanta slutsatserna kommer att sammanfattas i slutordet.

1.5 Avgränsning

Syftet med uppsatsen är att analysera kommersiella IT-avtal mellan näringsidkare varför konsumentförhållanden exkluderas från framställningen. Vidare kommer uppsatsen endast att behandla frågeställningar gällande köp av datasystem. Eventuella tilläggstjänster som kan kopplas till avtalet såsom

underhåll och supporttjänster kommer inte att behandlas förutom vid analys av begreppen vara och tjänst.

Begreppen avseende köpare respektive säljare har olika benämningar inom förarbeten, lagtext och doktrin såsom kund, köpare, beställare respektive säljare, konsult och leverantör. I ett försök att skapa enhetlighet kommer i det följande *beställare* respektive *leverantör* att användas som benämning för köpare respektive säljare. Detta med undantag för citering eller utdrag från förarbeten, lagtext eller doktrin som kan ha använt sig av andra benämningar.

I kapitel 4 behandlas leverantörens ansvar för fel. Köprättsligt fel kan delas in i rättsliga, rådhets, immaterialrättsliga samt faktiska fel. I denna uppsats kommer endast faktiska fel att behandlas.

2. STANDARDAVTAL

2.1 Allmänt

Enligt Ramberg och Hultmark finns ingen legal definition på *standardavtal*. Med termen standardavtal avser man i regel standardiserade avtalsvillkor som mer generellt används i olika typiska avtalssituationer¹. I standardavtalens natur ligger att de helt eller delvis ingås enligt i förväg upprättade standardiserade villkor.

Standardavtal används framförallt inom områden som inte regleras av någon lagstiftning. Även inom de områden som regleras av dispositiv rätt används standardavtalsvillkor i de fall parterna önskar avtala om andra bestämmelser än gällande lag. Detta medför att standardavtal kan komma att specialreglera ett visst område.

Då frågor kring IT karaktäriseras av snabb utveckling och flexibilitet har lagstiftaren svårt att följa med och reglera nya rättsområden i samma takt som de uppkommer. Hur lagstiftaren skall hantera detta råder det delade meningar om. Hellner anser att lagstiftaren omöjligt kan följa med all utveckling och att sådana försök lätt skulle leda till stagnation.² Andersson och Wikman är kritiska och anser att lagstiftaren är "senfärdig".³

Kommersiella avtal består ofta av två delar vid användning av standardavtal. Dels specifika villkor för den unika situationen dels allmänna och standardiserade villkor, vilka är upprättade för användning i liknande och återkommande avtalssituationer. Utmärkande för standardavtalet är således att det inte tar hänsyn till en specifik avtalssituation och inte beaktar den i varje fall specifika motparten.

¹ Ramberg, J, Hultmark, C, Allmän avtalsrätt, s. 113.

² Hellner, J, Köp och avtal: Uppsatser 1980-92, 1992, s. 210.

³ Andersson, J, Wikman, L, Aktiebolagsrätten, ur Kunskapsföretagen i ett rättsligt perspektiv, s. 73-74.

Det finns flera fördelar med användning av standardavtal såsom flexibilitet (jämför tidsaspekten vid utarbetande och tillkomst av ny lagstiftning), rationalisering av avtalsingåendet, rimlig juridisk förutsägbarhet, underlättande vid jämförelser av offert samt möjlighet att komplettera standardavtalen med specifika villkor för det enskilda avtalet. Ytterligare en fördel är att tillämpning av standardavtal ger part trygghet då avtalet mellan parterna är väl dokumenterat och reglerat.

En nackdel med standardavtal kan vara att dess villkor är ensidigt utformade och därmed obalanserade då de inte tillvaratar båda parter intressen i samma utsträckning. Andra argument mot standardavtal är att de anses vara för generellt utformade vilket innebär att de kan vara svåra att applicera eller anpassa till konkreta situationer.⁴ Anledningen till detta är att syftet med ett standardavtal är att återspegla en normalsituation och inte det enskilda fallet.

2.2 Inkorporering av standardavtal i det enskilda avtalet

En förutsättning för att standardavtal ska utgöra avtalsinnehåll är att det i huvudavtalet hänvisas till standardavtalet och att det bringats till motpartens kännedom innan avtalsslutet vilket normalt sker genom att standardavtalet bifogas avtalet eller på annat sätt är lättillgängligt för motparten.

⁴ Lindberg, A, Westman, D, s.278, Christner A, Kommentarer till IT-branschens standardavtal, Smith, R, Ossmer, P, Databranschens standardavtal, s.15-16, Bernitz, U, Standardavtalsrätt, s.14-15.

För det fall standardavtalet inte bifogas avtalet men part ändå hävdar att det utgör avtalsinnehåll bör dess åtkomst vara enkel. Det kan i vissa fall te sig orimligt för en motpart att behöva vidta diverse åtgärder och betala en inte obetydlig summa pengar för att beställa ett standardavtal såsom måste göras för att erhålla tillgång till IT-Företagens standardavtal.

Inom doktrinen debatteras huruvida standardavtal som utgör partsbruk eller kutym inom en bransch utgör avtalsinnehåll utan att man hänvisar till standardavtalen. Ramberg, Hultmark och Adlercreutz är av den uppfattningen⁵ medan Bernitz anser att man bör "vara mycket försiktig med att betrakta villkor som reglerar påföljder av kontraktsbrott och andra betydelsefulla riskfördelningsfrågor såsom handelsbruk".⁶

I de fall parterna tillhör en organisation som gemensamt har utformat ett visst standardavtal anser Adlercreutz att hänvisning i avtalet inte behövs då en sådan hänvisning bör anses underförstådd⁷. Han anser vidare att särskilt höga krav på tydlighet bör ställas vid användning av särskilt tyngande eller överraskande klausuler, varmed avses sådana avtalsvillkor som skiljer sig på ett för motparten ogynnsamt sätt från dispositiv rätt eller i branschen vanligt förekommande standardavtal.⁸

Problem kan uppkomma om båda parterna i samband med att avtalet ingås hänvisar till olika standardavtal, så kallat "battle of forms".⁹ Denna problematik bortses dock ifrån i denna uppsats.

⁵ Ramberg, J, Hultmark C, Allmän avtalsrätt, s.121, Adlercreutz, A, Avtalsrätt II, s. 63

⁶ Bernitz, U, Standardavtalsrätt, s.30-31

⁷ Adlercreutz, A, Avtalsrätt II, s. 65.

⁸ Adlercreutz, A, Avtalsrätt II, s. 64, Lehrberg, B, Avtalstolkning s.53, Bernitz, U, Standardavtalsrätt, s. 36-39

⁹ Ramberg, J, Hultmark, C, Allmän avtalsrätt, s.118, Adlercreutz, A, Avtalsrätt II, s. 73-74.

2.3 Rättslig bakgrund och utfyllnad av standardavtalet

Avtalet grundar sig på vad parterna har överenskommit. I de fall avtalet är ofullständigt och inte reglerar vissa frågeställningar behöver utfyllnad göras. I första hand tas vägledning i bestämmelser i standardavtalet och i andra hand dispositiva lagregler, partsbruk, handelsbruk och allmänna rättsgrundsatser. Ett avtal kan dock aldrig fyllas ut i strid med tvingande rättsregler.¹⁰

Vid tolkning av ett avtal kan det vara av stor betydelse vilka lagregler som skall tillämpas då olika rättsliga förhållanden kan regleras av en eller flera lagar. Då det i Sverige inte finns någon civillag som reglerar kommersiella avtal avseende IT-relaterade varor och tjänster mellan näringsidkare måste olika avtalstyper inom IT regleras var för sig.

Inom den allmänna dispositiva civilrätten är framförallt avtalslagen tillämplig. Med anledning av dess generella utformning äger den tillämpning på alla avtal inom förmögenhetsområdet. Det finns vidare rättsregler som behandlar avtalstyper som är närbesläktade med kommersiella IT-avtal men som inte direkt är tillämpliga på avtal i fråga. Dessa regler kan komma att tillämpas analogt på kommersiella avtal inom IT och där igenom fylla ut avtalet samt vara riktlinje för hur allmänna rättsprinciper ska tolkas. De dispositiva lagar som kan komma att analogt tillämpas på kommersiella IT-avtal är köplagen och konsumenttjänstlagen. Då konsumenttjänstlagen syftar till att skydda konsument och inte avtalsförhållanden mellan näringsidkare bör analoga tillämpningar ske med försiktighet.

Partsbruk innebär att två eller flera parter har utvecklat en praxis mellan sig. För det fall utvecklad praxis mellan parterna skiljer sig från branschsedvänja och dispositiv rätt så har det så kallade partsbruket företräde.

Generella normer som har utvecklats inom en viss marknad utgör *handelsbruk*. Huruvida standardavtal utgör handelsbruk är omtvistat. Bernitz

¹⁰ Lehrberg, B, Avtalsstolkning, s. 101.

anser allmänt att standardavtalen även om de är vittspridda inte utgör handelsbruk.¹¹ Adlercreutz menar på att standardavtal kan utgöra handelsbruk, han anser dock att det inte finns något säkert sätt att avgöra när avtalsvillkor är så etablerade att de utgör handelsbruk och att en sådan etablering först kan fastställas i domstol.¹² Ramberg uppställer som krav att bruket skall ha vunnit erforderlig stadga samt geografisk spridning för att relevant handelsbruk skall anses föreligga.¹³ Enligt Westman och Lindberg har standardavtalen Avtal 90 nått en sådan spridning att de utgör branschpraxis och därmed handelsbruk.¹⁴

En allmän rättsgrundsats är en princip som återkommer i rättsregler inom olika områden och därigenom utgör grund för rättsanalogier.¹⁵ En sådan regel är exempelvis att ett avtal får hävas vid väsentligt avtalsbrott. 1905 års köplag ansågs i stor utsträckning ge uttryck för allmänna rättsgrundsatser. Huruvida den nya köplagen som kom 1991 anses ge uttryck för allmänna rättsgrundsatser är inte helt klart då den i stor utsträckning bygger på den internationella köplagskonventionen CISG och är mer specifik till karaktären.¹⁶

2.4 Avtalsobjekt

Vid avtal gällande datasystemleverans skall leverantören normalt tillhandahålla en slutprodukt vilken kan bestå av hårdvara, standardiserad och/eller kundspecifikt utvecklad mjukvara, anpassningar för att de olika nyss nämnda delarna skall fungera tillsammans samt installation, montering och utbildning av personal. Leverantören skall således utföra flera olika delar innan slutprodukten anses avlämnad. Eftersom dessa delar ofta är integrerade med varandra kan det vara svårt att separera de olika delarna och dela in dem i

¹¹ Bernitz, U, Standardavtalsrätt, s. 30-31

¹² Adlercreutz, A, Avtalsrätt II s.69

¹³ Ramberg, J, Köplagen, s.160

¹⁴ Lindberg, A, Westman, D, Praktisk IT-rätt, s.285.

¹⁵ Lehrberg, B, Avtalsstolkning. s.147

¹⁶ Ramberg, J, Köplagen, s.48-52.

olika avtalsobjekt. Utgångspunkten borde dock vara att betrakta de olika delarna i avtalet som en enhet i den mån de inte är tillräckligt självständiga.¹⁷

Innan ställning kan tas till vilken lag som kan bli tillämplig på systemleverans skall avtalsobjektet fastställas. Avtalsobjektet är vad leverantören till beställaren åtager sig att prestera. Vad gäller hårdvaran råder ingen tvekan om att denna utgör lös egendom och att försäljning därav faller in under köplagens tillämpningsområde. Lös egendom omfattar utöver lösöre även immateriella rättigheter. I princip krävs fullständiga förvärv (överlåtelse) av immateriella rättigheter för att köplagen skall vara tillämplig. Vad gäller mjukvaran i form av programvara är avtalsobjektet ofta *information* i olika former såsom datorprogram, databaser och teknisk know-how. Informationen har som avtalsobjekt flera speciella egenskaper såsom att exemplar av informationen kan överlåtas samtidigt som upphovsrätten till originalversionen av informationen bibehålls av upphovsmannen. Huruvida informationen är att kategorisera som en vara eller tjänst är inte helt lätt gjort om än möjligt.

Programvara kan utgöra standardiserad programvara som leverantören eller en tredje part har utvecklat. Oavsett om det är leverantören eller en tredje part som har utvecklat den så upplåter leverantören till beställaren en nyttjanderätt till programvaran. För programvara som utvecklas efter beställarens specifika önskemål kan parterna själva välja hur äganderätten skall hanteras. För det fall den fullständiga äganderätten övergår till beställaren sker en överlåtelse av samtliga ekonomiska till programvaran förknippade rättigheter. Om istället äganderätten till programvaran stannar hos leverantören upplåter leverantören till beställaren på samma sätt som ovan en nyttjanderätt till programvaran. Det råder som sagt avtalsfrihet och det finns ekonomiska spörsmål som är förknippade med rättigheterna som får relevans vid bestämmande om programvaran ska upplåtas eller överlåtas till beställaren. I enlighet med upphovsrättslagen har upphovsmannen även ideella rättigheter som här bortses ifrån.

¹⁷ Lindberg, A, Westman, D, Praktisk IT-rätt, s. 269.

Programvara som ingår i systemleverans kan bestå av standardiserad programvara, anpassad standardiserad programvara eller kundspecifikt utvecklad programvara. Gällande *standardiserad programvara* är rättsläget oklart huruvida den i sådana fall upplåts eller överlåts. Programvaran kan antingen betraktas som en överlåtelse av ett exemplar av ett upphovsrättsligt skyddat verk eller som en upplåtelse av en begränsad nyttjanderätt. Enligt branschpraxis betraktas de enligt det senare alternativet.¹⁸

Anpassad standardiserad programvara och kundspecifikt utvecklad programvara ligger i gränslandet mellan vara och tjänst. Karaktäristiskt för avtal gällande systemleverans är att avtalet ingås innan den slutliga produkten är färdigutvecklad. Detta innebär att utvecklingsarbetet påbörjas efter att avtalet har ingåtts. Enligt förarbetena till köplagen¹⁹ diskuteras avtal som innebär att produkten skall tillverkas efter avtalsslutet och huruvida sådana avtal skall betraktas som köpeavtal eller arbetsbeting. För det fall tyngdpunkten i avtalet läggs på förpliktelsen att leverera en färdig produkt bör avtalet betraktas som ett köpeavtal medan om betoningen istället läggs på arbetet som behöver läggas ned för att åstadkomma produkten bör avtalet ses som ett arbetsbeting. Enligt förarbeten dras gränsen vid huruvida leverantören ansvarar för tillhandahållandet av en väsentlig del av materialet till den beställda produkten.²⁰ För det fall leverantören huvudsakligen ansvarar för tillhandahållandet av materialet till produkten är köplagen tillämplig på avtalet medan om beställaren huvudsakligen ansvarar för materialet är arbetet att se som ett arbetsbeting.²¹ En faktor som har betydelse vid bestämmandet av vem av parterna som ansvarar för en väsentlig del av materialet är värdet på materialet. Då programvara utvecklas på uppdrag av beställaren brukar beställaren vanligtvis inte tillhandahålla material. Detta oavsett om det är standardiserad eller kundspecifikt mjukvara som skall tillverkas.

¹⁸ Lindgren, A, Westman, D, Praktisk IT-rätt, s. 270-271.

¹⁹ Prop. 1988/89:76 s.62

²⁰ Prop. 1988/89:76 s.62, SOU 1979:36 s.413

²¹ Köplagen 2§, SOU 1979:36 s.134.

Då köp enligt köplagen avser överlåtelse av äganderätt till egendom är inte köplagen direkt tillämplig på nyttjanderättsavtal då de innebär att en nyttjanderätt till en programvara upplåts under en viss tid. Vad gäller avtal om fullständig överlåtelse av immaterialrätt anser Koktevegaard och Levin att även om köplagen i princip kan användas på avtalet så får praxis mellan parterna, handelsbruk och sedvänja företräde enligt köplagens 3 §.²² Lindberg och Westman anser att om upphovsrätten till det färdiga programmet överlåts till beställaren så bör köplagen i princip bli tillämplig på överlåtelsen.²³

Med tanke på att köplagen är tillämplig vid överlåtelse av lös sak är det ovisst huruvida systemleveranser som till väsentlig del innehåller upplåtelse av programvara omfattas av köplagens bestämmelser. Enligt förarbetena till köplagen²⁴ kan programprodukter som endast utgör en mindre del av en systemleverans falla inom köplagens bestämmelser²⁵. Vid bedömning av den övervägande delen av köpet tas hänsyn till värdet av varan och tjänsten. För det fall leveransen innehåller tekniskt komplicerade produkter så som specialutvecklad programvara som kräver speciell fackkunskap och utrustning kan kostnaden för detta tas med i bedömningen. I denna typen av fall kan arbetsbetinget framstå som det dominerande och hela avtalet tolkas som ett köp av tjänst och inte vara. Det är dock osäkert om en uppdelning av en integrerad systemleverans kan delas upp i en varudel respektive immateriell del. Enligt förarbetena till köplagen²⁶ kan leveranser innehållande vara och tjänst komma att bedömas enligt olika regelsystem.

Enligt 2 § 2 st köplagen omfattas inte avtal som innehåller tillverkning och köp av en vara där arbete eller annan tjänst utöver själva tillverkningen av varan skall utföras av tillverkaren.²⁷ Med arbete eller annan tjänst avses prestationer som typiskt sett sker i samband med eller efter leveransen av varan och som utförs i annat syfte än tillverkning av själva varan. Exempel på

²² Koktevegaard, M, Levin, M, Lärobok i immaterialrätt, s. 385-386.

²³ Lindgren, A, Westman, D, Praktisk IT-rätt, s. 270-271.

²⁴ Prop. 1988/89:76s.64.

²⁵ Köplagen, 2 § 2st.

²⁶ Prop. 1988/89:76 s.65.

²⁷ Köplagen, 2 §, Prop.1988/89:76 s.62.

arbete eller annan tjänst är montering av varan, support och utbildning av varan som tillhandahålls i samband med leverans av datasystemet. För det fall tjänsten utgör den övervägande delen av leverantörens förpliktelse faller ett sådant avtal utanför köplagens tillämpningsområde.

För tjänster finns inte heller någon direkt tillämplig lag. Vissa analogier kan göras till konsumenttjänstlagen. Konsumenttjänstlagen är dock en konsumentlagstiftning och därmed en skyddslagstiftning. Vid dessa så kallade blandade avtal där parterna vid samma tillfälle kommit överens om tillhandahållande av leverans av produkt samt därtill relaterade tjänster skall enligt förarbetena till konsumenttjänstlagen göras en helhetsbedömning av avtalets innehåll varvid även individuella förhållanden bör beaktas. Vid en helhetsbedömning skall avtalet väsentligen framstå som ett köp för att köplagen skall bli tillämplig.²⁸ Vid bedömningen av vad som skall anses utgöra den övervägande delen tas hänsyn till flera faktorer såsom värdet på leverantörens förpliktelse det vill säga om arbetet som skall utföras kräver fackkunskap eller skicklighet.²⁹ Enligt Nordisk utredningsserie³⁰ skall varan bestå av minst lika stor del som tjänsten för att köplagen skall bli tillämplig på avtalet.

Inom doktrinen råder delade meningar huruvida köplagen äger tillämplighet vid utveckling av programvaror. Christner anser att det inte finns någon lag som är direkt tillämplig på programsystem. Vägledning får istället sökas från rättsfall och allmänna rättsgrundsatser.³¹ Enligt Deje och Wahlin råder diskussion i vilken utsträckning vägledning kan sökas i köplagen vid köp av hårdvara, mjukvara och därtill relaterade tjänster.³²

Ramberg anser att "med hänsyn till det nära sambandet med köpet av hårdvaran kan det vara ändamålsenligt att i vissa avseenden tillämpa

²⁸ SOU 1979:36 s.134.

²⁹ Prop 1988/89:76 s.64

³⁰ NU 1984:5 s.199

³¹ Christner, A, Kommentarer till IT-branschens standardavtal, s. 26

³² Deje, Wahlin, Att köpa ADB-system med Avtal 90, s. 10-12.

köprättsliga principer på hela det kombinerade avtalet".³³ Lindberg och Westman hävdar att då köplagen i viss utsträckning anses ge uttryck för grundläggande kontraktsrättsliga principer talar mycket för att dess bestämmelse så långt möjligt skall ges en analog tillämpning på avtalstyper som uppvisar likheter med köp.³⁴

Traung föreslår att man vid så kallade blandade avtal ser till om beställaren har avtalat om ett visst *resultat*, det vill säga att beställaren köpt ett system som är färdiglevererat när även installation har gjorts. Enligt Traung bör hela avtalet falla in under köplagens tillämpning för det fall den huvudsakliga förpliktelsen innebär att en vara som skall levereras även kräver att vissa tjänstemoment utförs för att vara levererad.³⁵ I ett Hovrättsavgörande³⁶ kom frågeställningen upp huruvida ett avtal gällande ett administrativt dataprogram omfattade överlåtelse av äganderätten eller nyttjanderätt till programvaran. Svaranden hävdade att dataprogrammet utgjorde ett arbetsbeting och att köplagen därför inte var tillämplig avseende äganderätten till programmet. Hovrätten tog dock aldrig ställning till huruvida köplagen var tillämplig utan konstaterade endast att då avtalet saknade bestämmelser om upphovsrättens övergång ansågs avtalet endast omfatta nyttjanderätt därtill.

2.5 Tolkning av standardavtal

Inom avtalsrätten är utgångspunkten att det råder avtalsfrihet mellan parterna och att de inom ramen för avtalslagen fritt kan reglera innehållet i avtalet. I de fall vissa delar inte har reglerats i avtalet eller det är oklart vad parterna har avtalat så får en tolkning av avtalet göras. Tolkningen sker i hög utsträckning med hänsyn till avtalssituationen, som kan delas upp i en språklig, faktisk eller rättslig kontext. Kontextuell tolkning sker mot bakgrund av syftet med avtalet, partsbruk, handelsbruk och liknande faktorer. För det fall det av ena parten

³³ Ramberg, J, Allmän köprätt, s.25, 1999

³⁴ Lindberg, A, Westman, D, Praktisk IT-rätt, s.273.

³⁵ Traung, P, Fel och dröjsmål vid kommersiella tillverkningsavtal, s. 32.

³⁶ Hovrätten över Skåne Dom 1993-04-14, DT 4149, mål nr 197-92.

hänvisade standardavtalet stämmer överens med handelsbruk kan det också få betydelse för tolkning av avtalet.³⁷ Huvudregeln är dock att specifika bestämmelser reglerade i avtal har företräde framför generellt utformade.

Den viktigaste tolkningsregeln vid ensidigt upprättade standardavtal är oklarhetsprincipen som innebär att otydliga klausuler skall tolkas till nackdel för den som har angivit förklaringen. En närliggande princip är att tyngande och oväntade klausuler skall tolkas restriktivt.

En omstridd tolkningsprincip som främst kan tillämpas vid ensidiga utfästelser³⁸ är minimiregeln vilken innebär att förpliktande viljeförklaringar skall tolkas till förmån för den som har angivit förklaringen. Detta innebär att den presterande parten vid oklarhet om vad som har avtalats får prestera det för denne mest förmånliga. Vid tillverkningsavtal ligger minimiregeln i linje med principen om att prestationen skall vara lämplig för sitt ändamål.³⁹ Båda principerna får till följd att bevisbördan ligger på motparten att visa på att den presterande parten skall prestera mer än vad som tydligt har avtalats.

2.6 Jämkning av standardavtal

Då avtalslagen är tvingade lagstiftning utgör dess regler de yttersta ramarna för vad parterna kan avtala om. De viktigaste reglerna finns framförallt i 3:e kapitlet avtalslagen som behandlar ogiltighet av avtalsinnehåll varav 36 § avtalslagen är mest intressant då den har betydelse vid ogiltiga villkor samt jämkning av oskäligen avtal och avtalsklausuler.

Vid tillämpning av 36 § 1 och 2 stycket avtalslagen har domstolen rätt att ta hänsyn till olika faktorer relaterade till avtalet. Domstolen skall dock särskilt ta hänsyn till om en av parterna intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Detta innebär att för det fall domstolen bedömer ett

³⁷ Lehrberg, B, Avtalsstolkning, s.86-87.

³⁸ Bernitz, U, Standardavtalsrätt, s.51.

³⁹ Lehrberg, B, Avtalsstolkning, s.138.

avtalsvillkor som oskäligt kan den därmed lämna avtalsvillkoret utan avseende samtidigt som den har möjlighet att ge avtalsvillkoret ett nytt innehåll genom jämkning. Restriktiv tolkning och jämkning kan där med användas som alternativa metoder för att inskränka oskäliga avtalsvillkor som inte har framhävts på ett tydligt sätt.

3. KOMMERSIELLA AVTAL OM IT

3.1 Allmänt

IT-avtal består av avtalsvillkor som endera är standardavtal utformade av branschorganisationer verksamma inom området, av individuella villkor avsedda för det specifika avtalet eller av både och.

Inom IT-området finns flera olika tillämpbara standardavtal framtagna av olika organisationer för användning på olika typer av IT-relaterade tjänster och varor. IT-Företagen, som tidigare hette Svenska IT-Företagens organisation SITO, som är en av de största branschorganisationerna, har tagit fram flertalet av de standardavtal som idag används.

Kommersiella IT-avtal är ofta omfattande och består av flera olika dokument. Det viktigaste av dessa är kravspecifikationen vars syfte är att reglera vad leverantören skall prestera till beställaren. Kravspecifikationen kan till exempel innehålla uppgifter om vad leveransen innehåller för typer av mjukvara och hårdvara samt en teknisk beskrivning av hur systemet skall fungera.

Generellt sett är det komplicerat att i kommersiella IT-avtal definiera avtalsobjektet och dra en skiljelinje mellan vilken del av leveransen som utgör vara eller tjänst. Särskilt komplicerat kan det bli när tjänst och vara säljs som en integrerad produkt så som i fallet med systemleveranser. Kommersiella IT-avtal vilka innehåller inslag av såväl vara som tjänst utgör så kallade "rättsliga hybrider" vilket innebär att de utgör en kombination av olika rättsfigurer.⁴⁰

⁴⁰ Lindberg; A, Westman, D, Praktisk IT-rätt, s. 268-269.

3.2 Avtal om datasystemleveranser

Datasystemleverans kan definieras som en kombination av hård- och mjukvara samt tjänster, vilka gemensamt ska fungera som en produktionsenhet med ett eller flera ändamål. Ett typiskt datasystemleveransavtal kan således innehålla hårdvara, standardiserad programvara, kundspecifik utveckling samt tjänster i form av installations- och utbildningstjänster, programmeringsarbeten för anpassning av standardiserad programvara till beställarens speciella önskemål, implementering av de olika delarna samt support och utbildning därav.⁴¹ Vanligtvis brukar underhållstjänster ligga utanför avtalet och regleras separat. Avtal om datasystemleverans och underhåll kan dock kopplas och hänvisa till varandra då underhållet ofta är avhängigt datasystemleveransen.

Utmärkande för avtal gällande datasystemleverans är att leverantören åtar sig ett helhetsansvar för samtliga delar som ingår i systemleveransen och att dessa fungerar i enlighet med avtalad kravspecifikation. Föreligger fel i en av programvarorna eller i implementeringen av systemet föreligger fel i systemleveransen. Då det är flera moment som ingår i systemleveransen medför det att det är flera olika typer av fel som kan uppkomma såsom fel i hårdvara, fel i en tredje parts programvara, fel i kundspecifik programvara utvecklad efter kundens krav eller installationen av densamma. I avtalet mellan parterna framgår vanligtvis vilka krav som beställaren kan ställa på leveransens innehåll och därtill relaterad funktionsgaranti. Problem uppkommer när beställaren hävdar att levererad prestation är felaktig och det finns brister i avtalet gällande prestationens innehåll och vad leverantören skall leverera. Frågeställningar uppkommer såsom hur den påstådda bristen skall definieras och om detta innebär fel i leveransen som leverantören ansvarar för och hur sådana fel skall hanteras och åtgärdas.

⁴¹ Smitt, R, Osmer, P, Lindberg, A, Brinnen, M, Databranschens standardavtal, s. 34.

3.3 Standardavtal inom IT

IT-Företagen, Dataföreningen i Sverige (DF) och Sveriges inköps- och logistikförbund (Silf) har gemensamt utformat standardavtalet *Avtal 90* vilket är avsett att användas mellan näringsidkare vid systemleveranser inkluderande leverans av produkter och tjänster för insamling, lagring, bearbetning och spridning av information.⁴² Avtal 90 syftar främst till att reglera villkor gällande leverans och installation av hård och standardiserad mjukvara och i mindre utsträckning utveckling av kundspecifik mjukvara. Avtal 90 är inte avsett att användas vid leveranser där tjänster är det dominerande inslaget. Utgångspunkten i Avtal 90 är att leverantören överlåter samtliga rättigheter till hårdvaran och upplåter en nyttjanderätt av mjukvaran till beställaren. Önskar parterna att nyttjanderätt skall överlåtas måste de särskilt avtala om detta.

Avtal 90 är det enda standardavtalet som tagits fram gemensamt av branschorganisationer och representanter från leverantörs- och beställarsidan och utgör därför ett så kallat *agreed document*. Det finns dock författare som anser att Avtal 90 inte är att anse som ett *agreed document* då det är leverantörssidan som har författat villkoren och att representanter från beställarsidan endast deltagit med synpunkter i egenskap av deltagare i expertpanel och därmed inte deltagit i den slutliga utformningen av avtalet.⁴³

Vid mer traditionella utvecklingsuppdrag för användning mellan näringsidkare har standardavtalet *IT-Projekt* (före detta Avtal 90 Utveckling) och *ABDAKA-93* tagits fram.

⁴² Avtal 90.

⁴³ <http://computersweden.idg.se> 2003-02-21, 2002-12-06, 2000-08-23, 2000-08-22.

IT-Företagen har ensidigt tagit fram IT-Projekt som är avsett att användas vid uppdrag av utveckling av såväl program som maskinprodukter. Vid utveckling av kundspecifik programvara i större utsträckning bör IT-Projekt användas istället för Avtal 90 då den bättre reglerar sådan typ av utveckling. IT-Projekt används på så sätt att leverantören initialt tar fram en detaljerad specifikation vilken är baserad på beställarens allmänna krav. Efter att beställaren har godkänt leverantörens kravspecifikation påbörjas utvecklingen av densamma. Utmärkande för dessa standardavtal är att även beställaren deltar aktivt i utvecklingsarbetet. Till skillnad från Avtal 90 där kravspecifikationen förutsätts vara utarbetad vid avtalets ingående utarbetas kravspecifikationen enligt IT-Projekt under arbetets gång som sedermera kommer att resultera i en slutlig kravspecifikation.

Datakonsultföreningen och Dataföreningen i Sverige har tagit fram standardavtalet ABDAKA-93 som är avsett att användas vid uppdrag som har en mer rådgivande karaktär eller som är baserat på att ett visst resultat skall uppnås. Framför allt lämpar sig ABDAKA-93 att användas vid beställning av kundanpassad programvara som antingen har till syfte att användas fristående eller skall utgöra en del i ett datasystem. ABDAKA-93 är således inte framtaget för att användas vid omfattande systemleveanser. Till skillnad från Avtal 90 erhåller beställaren enligt villkoren i ABDAKA-93 fri förfoganderätt till levererad mjukvara.⁴⁴

Producenter av interaktiva medier i Sverige har tagit fram standardavtalet *PROMISE98* för användning vid utveckling av programvara mellan producent och beställaren där beställaren är slutanvändare av produkten.

⁴⁴ ABDAKA-93, § 10.

4. LEVERANTÖRENS FELANSVAR

4.1 Allmänt

Detta kapitel kommer att behandla de krav som en beställare kan kräva av en leverantör för att dennes prestation inte skall anses felaktig. För att fastställa vad som utgör fel och därmed avvikelse från avtalad prestation skall först leverantörens prestation beskrivas.

Beställarens förväntningar på leverantörens prestation framgår av det individuella avtalet mellan parterna. I andra hand kan avtalet tolkas i enlighet med de principer som behandlas i andra kapitlet i uppsatsen och i sista hand kan beställarens förväntningar på leverantörens prestation fastställas med hjälp av principer inom närliggande lagstiftning. En viktig princip som betonas i förarbetena till konsumenttjänstlagen som i detta avseende har relevans är att leverantören skall utföra sitt arbete *fackmannamässigt*.⁴⁵

Bestämmelserna i köplagen ger liten vägledning till vad som definieras som fel. Vid fastställande av om fel i avtalad leverans föreligger används inom köprätten begreppet faktiska fel. Med faktiska fel avses fel som uppkommer då leverantörens prestation inte uppfyller objektiva ställda krav. Enligt köplagen är leverantören skyldig till avtalsbrott i de fall han avviker från avtalad standard (konkret fel) eller om varan avviker från vad köparen i allmänhet kan förvänta sig (abstrakt fel). Fel i vara föreligger enligt köplagen om varan avviker från vad *köparen med fog kunnat förutsätta*. Leverantören är ansvarig för fel oavsett om leverantören kände till beställarens förväntningar på prestationen om varan avviker från beställarens befogade förväntningar.

Konkret fel innebär att prestationen avviker från den standard som parterna har avtalat om. För att avgöra huruvida ett konkret fel föreligger måste det först fastställas vilka förpliktelser som leverantören åtagit sig ifråga om

⁴⁵ SOU 1979:36 s.185.

prestationens beskaffenhet.⁴⁶ En jämförelse görs således mellan kravspecifikationen i avtalet och vad som faktiskt har levererats. Då avtal gällande datasystemleveranser ingås innan varan har tillverkats kan det vara svårt för beställaren att på förhand uppskatta alla detaljer som behöver regleras i kravspecifikationen. Justeringar kan komma att behöva göras som inte alltid regleras skriftligen. Vidare kan separata mjukvaror inneha vissa egenskaper men som vid en integrering med andra mjukvaror eller hårdvaror skapar oönskade resultat som kan vara svåra att upptäcka vid tiden för avtalets undertecknande.

När det inte kan fastställas vad parterna har avtalat om görs en abstrakt felbedömning. Abstrakt fel föreligger i det fall varan avviker från vad beställaren i allmänhet kan förvänta sig. Detta innebär att man ser till allmänna marknadsmässiga bedömningar för att fastställa vad en beställare i normala fall kan förvänta sig av en beställd vara.⁴⁷

4.2 Kravspecifikation

Avtalet mellan parterna utgör utgångspunkten för de krav som beställaren kan ställa på levererad prestation. Centralt i avtalet är kravspecifikationen där det skall kunna gå att utläsa och tolka beställarens befogade förväntningar på beställd prestation. Det finns inga generella krav enligt standardavtal eller lag på vad en kravspecifikation skall innehålla. Kravspecifikationen bör dock innehålla en såväl teknisk som funktionell beskrivning.

⁴⁶ Ramberg, J, Allmän köprätt, s. 61.

⁴⁷ Ramberg, J, Allmän köprätt, s. 61.

Den tekniska beskrivningen kan förutom angivande av hårdvara innehålla vilken mjukvara som omfattas inkluderande tredje parts mjukvara, standardiserad av leverantören utvecklad programvara och kundspecifik av leverantören utvecklad programvara. I tekniska ordalag beskrivs bland annat hur datasystemet är uppbyggt och övergripande resultat som skall kunna uppnås. Det finns inga generella regler för vad en teknisk kravspecifikation skall innehålla. Den kan beskriva tekniska komponenter i detalj eller ange vilka komponenter som omfattas av systemet.

Syftet med en funktionell beskrivning är att beskriva tillvägagångssätt för hur ett visst resultat skall åstadkommas. En funktionell beskrivning bör vara detaljerad och beskriva hur de olika momenten i datasystemet skall åstadkomma förväntat resultat.

I Avtal 90 definieras fel som varje avvikelser från avtalad specifikation som förelåg vid leveranstidpunkten eller under ansvarstiden.⁴⁸ Fel enligt bestämmelserna i Avtal 90 föreligger alltså när avtalad kravspecifikation inte är uppfylld. Leverantören skall på egen bekostnad avhjälpa sådana fel. Enligt Avtal 90 är *leveransen* ett centralt begrepp då det är leveransen som helhet som skall uppfylla avtalad specifikation. Vid avgörande om fel föreligger i leveransen avses samtliga delar omfattandes i leveransen då de anses utgöra en enhet. Leverantören ansvarar för fel som består i att prestationen avviker från kravspecifikationen med undantag för vissa fel som kommer att tas upp under kapitel 5. Kravspecifikationen över systemleveransen enligt Avtal 90 utarbetas och biläggs avtalet vid undertecknandet av detsamma.

⁴⁸ Avtal 90 Punkt 12.1, 12.7.

Felbegreppet definieras inte i ABDAKA 93. Istället hänvisas till konsultens ansvar för skada som kunden lider på grund av fel eller försummelse vilket innebär att fel föreligger exempelvis om problem uppstår vid testning av programvaran eller att det upptäcks att leverantörens rekommendation medför framtida felaktighet.⁴⁹

Leverantörens ansvar för fel enligt PROMISE98 sträcker sig till att tillse att kraven enligt kravspecifikationen är uppfyllda. Några krav på utformningen av kravspecifikationen ställs inte. Däremot finns en bestämmelse som innebär att leverantören har tolkningsföreträde i frågor om huruvida arbete omfattas av kravspecifikationen.⁵⁰ Leverantören ansvarar inte heller för programmeringsfel som inte i väsentlig mån påverkar avtalad funktion.

Fel definieras enligt IT-Projekt⁵¹ som varje avvikelse från produkt-specifikationen eller att arbetet inte har utförts på ett fackmannamässigt sätt.⁵² En förutsättning för att leverantören skall ansvara för fel är att det har dokumenterats vid acceptanskontrollen eller att felet var dolt vid kontrollen och att beställaren inte borde ha upptäckt felet. Med acceptanskontrollen avses den tid som beställaren har att kontrollera levererad prestation innan den ska levereras och godkänns av beställaren. Enligt IT-Projekt sker utarbetandet av en kravspecifikation i två steg. Beställaren beskriver i en s.k. uppdragsbeskrivning vilket resultat som skall uppnås med systemet. Leverantören utför sedan en mer detaljerad beskrivning baserad på uppdragsbeskrivningen där kraven på systemet framgår av en s.k. specifikation samt hur tjänsten skall utföras i en s.k. projektplan.⁵³ Beställaren skall kontrollera och godkänna specifikationen och projektplanen.

Föreslaget förfarande i IT-Projekt sker i två steg och verkar vara det mesta lämpliga och konstruktiva arbetssättet. Att initialt i uppdragsbeskrivningen fokusera på mål och övergripande funktioner i systemet för att sedan i

⁴⁹ ABDAKA-93, § 8.

⁵⁰ PROMISE98, punkt 3 2 st.

⁵¹ IT-Projekt, punkt 11.

⁵² IT-Projekt, punkt 7.1, 11.1 2 st.

⁵³ IT-Projekt, punkt 2.1.

projektplanen mer i detalj utarbeta specifika tekniska delar i kravspecifikationen medför att parternas ansvarsfördelning förtydligas och att datasystemets funktionalitet får en framträdande plats. I allmänhet är beställaren mer intresserad av vad systemet kan åstadkomma för resultat än dess tekniska kapacitet och funktioner. Leverantören besitter vanligtvis mer kunskap om tekniska aspekter än beställaren vilket medför att leverantörens ansvar bör få extra stor vikt för datasystemets funktionalitet.

I köplagen är fel definierat i allmänna ordalag. Leverantören ansvarar i 17 § köplagen för att varan stämmer överens ifråga om art, mängd, kvalitet, andra egenskaper och förpackning med vad parterna har avtalat om. Varan skall vidare vara ägnad för det ändamål varor av motsvarande slag används till samt passa beställarens särskilda ändamål. Varan skall inte avvika från beställarens berättigade förväntningar eller brista i egenskaper som leverantören har utlovat. Bestämmelserna i köplagen har således inte för avsikt att vara specificerande utan ger uttryck för principen att fel föreligger med utgångspunkt i vad som kan anses avtalat mellan parterna.

4.3 Andra faktorer relevanta för felbedömningen

Av naturliga skäl önskar leverantören endast ansvar för vad parterna har avtalat om i kravspecifikationen. Beställarens befogade förväntningar på leverantörens prestation kan dock ha uppkommit genom andra faktorer än avtalets innehåll.

Information om avtalsobjektet som leverantören lämnar i marknadsföring eller i samband med försäljningen av densamma kan komma att få betydelse för tolkning av beställarens förväntningar på datasystemet. Leverantören behöver dock inte ha åtagit sig ett särskilt juridiskt ansvar i sin marknadsföring då en sådan uppgift skulle binda leverantören direkt som ett avtalsvillkor.⁵⁴

⁵⁴ Håstad, T, Den nya köprätt, s77.

Enligt bestämmelser i Avtal 90 kan uppgifter som leverantören eller av annan för dennes räkning har lämnat i marknadsföringen av datasystemet i samband med avtalets ingående, få relevans för beställarens befogade förväntningar på prestationen. Alla uppgifter som lämnats av leverantören omfattas dock inte av leverantören ansvar enligt Avtal 90 utan endast de uppgifter som kategoriseras som *produktbeskrivning*. Med produktbeskrivningar avses konkreta uppgifter som framgår av till exempel produktblad eller produktens förpackning om produktens egenskaper och användbarhet. Detta innefattar beskrivning av den i avtalet ingående specifika produktmodellen eller versionen. Produkttypen som sådan inkluderande leverantörens utvecklingsplaner omfattas inte. Beroende av hur egenskaperna och förutsättningarna i datasystemet är utformade i produktbeskrivningen ansvarar leverantören för att kraven på den aktuella produkten överensstämmer i produktbeskrivningen med det faktiska avtalet mellan parterna.⁵⁵

Enligt bestämmelser i IT-Projekt⁵⁶ kan produktbeskrivningar som har använts bland annat i marknadsföringen få betydelse vid fastställandet av om fel föreligger i levererad prestation. Då IT-Projekt utformats av delvis samma författare som Avtal 90 bör en parallell kunna göras till begränsningen av leverantörens ansvar för produktbeskrivningen enligt Avtal 90.

Leverantören ansvarar enligt PROMISE98 för att kravspecifikationen är uppfylld. Bestämmelserna i PROMISE98 tar överhuvudtaget inte upp sådana uppgifter som lämnats i marknadsföringen.

En motsvarande bestämmelse återfinns i 18 § köplagen som stadgar att tjänsten eller varan skall anses som felaktig om prestationen avviker från sådana uppgifter av betydelse för bedömningen av tjänstens eller varans beskaffenhet eller ändamålsenlighet som kan antas ha inverkat på avtalet och som i samband med avtalets ingående eller annars vid marknadsföring har lämnats av leverantören, branschorganisation eller någon i tidigare säljled.

⁵⁵ Christner, A, Kommentarer till IT-branschens standardavtal, s. 37.

⁵⁶ IT-Projekt punkt 11.5 2st.

Uppgifterna skall ha avsett varans egenskaper eller användning för att omfattas av köplagen.⁵⁷

Håstad menar på att det kan vara svikligt eller stridande mot tro och heder att underlåta att informera en motpart om att utfästelser som har gjorts i marknadsföringen som i stor utsträckning påverkar köpet inte gäller om leverantören generellt har friskrivit sig därför.⁵⁸

För att undgå att information som lämnats av leverantören eller representant för denna vid marknadsföring av datasystemet skall bli avtalsinnehåll kan parterna i avtalet avtala om att information gällande datasystemet som har lämnats innan avtalet ingicks inte skall läggas till grund för felbedömningen. Detta medför att endast den information som framgår av avtalet inklusive kravspecifikationen utgör avtalsinnehåll. Vidare kan parterna i bestämmelse i avtalet reglera att ändringar eller tillägg till avtalet skall ske skriftligt för att äga giltighet. En klausul med ovan innehåll ger beställaren en indikation på att leverantören begränsar sitt ansvar och att utformningen av kravspecifikationen får än större betydelse.

I den mån beställarens befogade förväntan på leverantören inte kan bestämmas med hjälp av avtalet eller uppgifter lämnade i samband med dess ingående kan ”allmänt tillämpade normer” få betydelse.⁵⁹ Med allmänt tillämpad norm avses att en egenskap är så vanligt förekommande att den är att betrakta som branschpraxis för leveranser omfattandes produkter för likartade ändamål.⁶⁰ *Priset* på prestationen är en faktor som kan komma att påverka beställarens förväntningar på levererad prestation. Ett fast lågt pris minskar beställarens förväntningar på levererad prestation medan ett högre pris eller pris på löpande räkning ökar kraven på vad beställaren kan förvänta sig.⁶¹ För det fall leverantören givit beställaren *garantier* ökar beställarens förväntningar på

⁵⁷ Håstad, T, Den nya köprätten, s.76.

⁵⁸ Håstad, T, Den nya köprätten, s.79.

⁵⁹ Avtal 90 punkt 1 c.

⁶⁰ Christner, A, Kommentarer till IT-branschens standardavtal, s 38-39.

⁶¹ Westman, A, Lindberg, D, Praktisk IT-rätt, s.336.

prestationen på samma sätt som om leverantören åtagit sig ett totalansvar för prestationen.

Vid felbedömningen kan även hänsyn tas till huruvida leverantören åtagit sig ett totalansvar för systemleveransen. Bestämmelserna i Avtal 90 utgår ifrån att leverantören har ett totalansvar då denne även ansvarar för tredje parts programvara⁶² till skillnad från bestämmelserna i IT-Projekt där leverantören friskriver sig från ansvar för tredje parts programvara.

En annan faktor som kan få betydelse vid fastställandet av innehållet i levererad prestation är *uppdragsbeskrivningen*. I IT-Projekt skall såväl en kravspecifikation som en uppdragsbeskrivning upprättas och leverantören skall leverera i enlighet därmed.⁶³ Uppdragsbeskrivningen får således betydelse för leverantörens felansvar. Uppdragsbeskrivningen är utformad som en funktionell beskrivning av datasystemet.

Utmärkande för de faktorer som enskilt eller tillsammans påverkar en beställares befogade förväntningar på systemet är att de påverkar hur risken fördelas mellan beställare och leverantör. Kihlman beskriver detta som:⁶⁴

”Köparen står risken för att beskrivningen av avtalsföremålet inte tillräckligt tydligt ger uttryck för hans förväntningar, medan säljaren står risken för att avtalsföremålet inte svarar mot den sålunda gjorda beskrivningen”.

4.4 Tidpunkt för leverantörens felansvar

En fråga av betydelse är när leverantörens ansvar för fel inträder, det vill säga när prestationen anses vara levererad och risken går över till beställaren.

⁶² Avtal 90, punkt 12.2

⁶³ IT-Projekt punkt 4.2, 11.1, 11.2

⁶⁴ Kihlman, J, Fel, särskilt vid köp av lös och fast egendoms 56-57.

Enligt Avtal 90 är avtalad leveransdag den dag då leveransen uppfyller avtalad specifikation.⁶⁵ Beställaren skall sju arbetsdagar innan avtalad leveransdag ha möjlighet att kontrollera leveransen. Leverantören ansvarar för fel i leveransen, vilket definieras som avvikelse från kravspecifikation, under 1 år räknat från effektiv leveransdag.⁶⁶

Prestationen anses levererad enligt IT-Projekt när beställaren har godkänt kravspecifikation. Beställaren har dessförinnan att kontrollera att datasystemet uppfyller kravspecifikationen 30 arbetsdagar innan avtalad dag för leverans.⁶⁷ Leverantören ansvarar för fel i leveransen 1 år från leveransgodkännande i vissa fall som framgår av avsnitt 5 i uppsatsen.

Leverantören ansvarar enligt PROMISE98 endast för programmeringsfel som beställaren upptäcker och reklamerar inom 30 dagar efter leverans. Leveransen anses ha skett när prestationen överlämnats i masterversion (slutprodukten) till beställaren. Masterversionen av programvaran har föregåtts av en s.k. alfaversion och betaversion.⁶⁸

Enligt 13 § köplagen övergår risken för varan till beställaren när varan överlämnas. Beställaren har enligt 20 § köplagen undersökningsplikt och leverantören ansvarar endast för ursprungligt fel som fanns vid risken för leveransens övergång. Vid en jämförelse med 32 § köplagen som definierar ”skälig tid” som högst två år efter att arbetet avslutats eller varan avlämnats ger köplagen beställaren större utrymme för att anmäla fel.

4.5 Fackmannamässighet

I vissa av standardavtalen uppställs som krav att leverantören skall utföra sina åtaganden enligt avtalet på ett fackmannamässigt sätt. Fackmannamässighet är

⁶⁵ Avtal 90, punkt 4.1.

⁶⁶ Avtal 90, punkt 4.2 definierar effektiv leveransdag.

⁶⁷ IT-Projekt, punkt 7.1.

⁶⁸ PROMISE98 punkt 4.1.

ett objektivt ställt krav på leverantörens prestation som bara kan bli aktuellt om parterna inte särskilt har reglerat vilken standard prestationen skall ha.

I IT-Projekt stadgas att leverantören skall utföra sina åtaganden på ett *fackmannamässigt* sätt.⁶⁹ Utför leverantören inte sitt arbete på ett fackmannamässigt sätt anses det föreligga fel i prestationen⁷⁰ vilket får till följd att leverantören skall återbetala erlagd ersättning till beställaren⁷¹ samt att beställaren inte behöver godkänna kravspecifikationen.⁷²

Termen fackmannamässig används inte i de andra standardavtalen. För att definiera vad fackmannamässigt i dessa fall innebär ligger tolkning av bestämmelser i konsumenttjänstlagen närmast till hands. I 4 § konsumenttjänstlagen är en näringsidkare skyldig att utföra tjänsten fackmässigt vilket borde innebära samma sak som fackmannamässigt och jag kommer i det fortsatta arbetet att endast använda ordet fackmannamässighet. Av förarbetena till konsumenttjänstlagen⁷³ framgår att vid bestämmande av huruvida en tjänst har utförts fackmannamässigt skall en bedömning ske utifrån en objektiv måttstock där hänsyn tas exempelvis till anvisningar och beskrivningar som relevanta branscher har tagit fram. I förarbetena påpekas vidare att det i de flesta branscher utarbetats samstämmiga uppfattningar om vad som anses utgöra fackmannamässigt baserat på vad erfarna och kunniga yrkesmän anser vara korrekta tillvägagångssätt.⁷⁴ Inom IT-branschen finns det dock inte några direktiv för vad fackmannamässigt skall anses innebära.

Enligt Sundberg är en anledning till varför det är svårt att definiera vilken standard som kan ställas på datakonsultens prestation att branschen är ung, utvecklingen går snabbt framåt och tekniken är dynamisk. Sundberg anser

⁶⁹ IT-Projekt, punkt 4.2 3st.

⁷⁰ IT-Projekt, punkt 11.1 2st.

⁷¹ IT-Projekt punkt, 2.4.

⁷² IT-Projekt, punkt 7.1 2 st.

⁷³ Prop 1984/85:110 s.157.

⁷⁴ SOU 1979:36 s.189.

dock att datakonsulter skall visa ”normal skicklighet” vid utförandet av sitt uppdrag.⁷⁵

Om man ställer kravet på fackmannamässigt i relation till köplagens felregler där hänsyn tas till vad beställaren med fog förväntat sig av varan, 17 § 3 st, vad som särskilt har avtalats mellan parterna, 17 § 1 st, eller enligt den objektiva normen 17 § 2 st, kan vissa likheter skönjas. Enligt den objektiva normen skall varan vara ägnad för det ändamål för vilket varor av motsvarande slag generellt sett används till. Vidare skall varan kunna användas till det av beställaren särskilda ändamålet om leverantören vid köpet insett beställarens avsedda avsikt samt att beställaren förlitade sig på leverantörens särskilda sakkunskaper. Gemensamt för det objektiva krav som ställs enligt köplagen och konsumenttjänstlagen är att kravet är generellt utformat i syfte att prestationen skall uppfylla någon form av allmän standard. Skillnaden är att köplagen utgår från att en vara skall besitta en viss kvalitet, medan en utvecklingstjänst kan bestå av två moment; dels utförande av en ”ren tjänst” i form av installation, dels en tjänst i form av utveckling av programvara.

Enligt 9 § konsumenttjänstlagen anses en tjänst vara felaktig för det fall den inte är fackmannamässigt utförd. I förarbetena till konsumenttjänstlagen⁷⁶ betonas kravet på fackmannamässighet vid bedömning av fel i tjänst samt resultatet av tjänsten. Fel i tjänst anses enligt förarbetena föreligga när leverantören brister i fackmannamässighet vid utförandet av tjänsten och att det medför att det slutliga fysiska resultatet är felaktigt.⁷⁷ Detta innebär att tjänsten i sig inte är felaktig om resultatet av leverantörens arbete är fackmannamässigt acceptabelt men utförandet inte skett på ett fackmannamässigt sätt. Konsekvenserna av ett sådant utförande kan dock medföra prisavdrag eller skadestånd.

⁷⁵ Sundberg, H, Datakonsulters skadeståndsansvar, s. 329.

⁷⁶ Prop. 1984/85:110, s 157-158.

⁷⁷ Prop. 1984/85:110, s 190.

I IT-Projekt ⁷⁸ stadgas att leverantören skall tillse att han har personal som är ”lämpliga, kvalificerade och kompetenta” Likaså uppställer PROMISE98 och ABDAKA 93 liknande kriterier på leverantörens personal. Detta innebär att leverantörens personal enligt samtliga standardavtal generellt sett skall besitta den kunskap och erfarenhet som krävs för att utföra beställt arbete. Att leverantörens personal har erforderlig utbildning och kompetens ger beställaren en indikation på att leverantörens prestation kommer att utföras på ett fackmannamässigt sätt.

En förutsättning för att varans standard överhuvudtaget skall komma på tal är att parterna inte särskilt har reglerat avtalsföremålets standard. Avtalsfrihet råder och parterna kan således avtala om avsteg från kravet på fackmannamässigt utfört arbete.

I ett avgörande från Svea Hovrätt ⁷⁹ medgav beställaren att lärlingar hade utfört arbetet vilket medförde ett lägre pris. Enligt hovrätten ansågs det underförstått att samma krav inte kunde ställas på arbetet som under normala omständigheter.

I förarbetena till konsumenttjänstlagen ⁸⁰ diskuterades möjligheten att vid utförande av tjänst kan kravet på fackmannamässighet ställas i relation till pris eller andra omständigheter. Slutsatsen blev dock att tjänsten skulle utföras fackmannamässigt inom ramen för avtalet. Detta medför att avtalet kan få en avgörande betydelse för kvaliteten på tjänsten. Även om möjlighet finns för parterna att avtala om viss standard på varan eller tjänsten så har jag svårt att se att en beställare vid köp av datasystem skulle välja en sämre standard än normal på grund av ekonomiska skäl.

⁷⁸ IT-Projekt, punkt 4.2.

⁷⁹ Svea HovRätt 1967 V:DT 7.

⁸⁰ Prop 1984/85:110 s 38-39.

4.6 Analys

För att undvika att såsom standardavtalen stipulerar att endast kravspecifikationen ligger till grund för felbedömningen bör en beställare i avtalet tydligt beskriva syftet med datasystemet samt de förväntningar som en beställare har på det samma. Genom att ange syftet med avtalet fastslår beställaren det övergripande ändamålet med avtalet. Vidare bör avtalet i största möjliga utsträckning innehålla tydliga och detaljerade beskrivningar som tillsammans utgör ramen för det slutliga resultatet. Bestämmelserna i IT-Projekt har i viss utsträckning anammat detta arbetssätt genom att beställaren i uppdragsbeskrivningen som kravspecifikationen baseras på skall beskriva förväntat resultat på systemet. Om hänsyn vid felbedömningen i större utsträckning tas till det faktiska resultatet och till beställarens förväntningar på resultatet av systemet än kravspecifikationen i avtalet avspeglar detta på ett mer balanserat sätt vad leverantören skall prestera enligt avtalet.

Utöver avtalet finns det även andra faktorer som kan vara av relevans vid tolkningen av avtalet. Dessa faktorer är uppgifter som leverantören har lämnat vid marknadsföringen av systemet, totalansvar, avtalat pris, garantier och uppdragsbeskrivningen. Uppgifter lämnade i marknadsföringen kan vara av stor och till och med avgörande vikt vid en beställares beslut om inköp av datasystem. För att en leverantör skall kunna friskriva sig för ansvar för sådan information om datasystemet anser jag att det väldigt klart och tydligt i avtalet måste framgå att leverantören inte ansvarar för sådana lämnade uppgifter.

Utmärkande för samtliga standardavtal är att fel i leverans föreligger när det finns en brist mellan levererad vara och kravspecifikationen. Utformningen av kravspecifikationen är således av största vikt för att avgöra vilka krav beställaren kan ställa på leverantören. Även om ett avtal bör innehålla såväl en teknisk som en funktionell beskrivning av datasystemet så ställs inga sådana krav enligt något av standardavtalen. Det är min uppfattning att det i vart fall vid försäljning av större datasystem skulle förenkla att avgöra om fel föreligger om funktionella beskrivningar skulle användas i större utsträckning

än i dag. Detta medför att det framför allt är beställarna som förlorar på denna brist då de vanligtvis är mer intresserad av vad systemet kan åstadkomma än tekniken bakom. Beställaren kommer vidare ofta i en underlägsen position då beställaren ofta har mindre tekniska kunskaper än leverantören.

Med anledning av att datasystem ofta är omfattande med många enskilda och integrerade tekniska funktioner är det viktigt att beställaren ges tid att kontrollera datasystemet. Såsom standardavtalen är utformade har beställaren ett stort ansvar för att kravspecifikationen är tydligt utformad då beställaren under en begränsad tid skall undersöka systemet för att kontrollera att det uppfyller kraven enligt avtalet. Dessutom hänvisar samtliga standardavtal till en generellt fastställd testperiod av datasystemet utan att hänsyn tas till hur omfattande datasystemet är. Ju större och avancerat datasystemet är ju längre tid tar det för en beställare att undersöka och testa systemet för att kontrollera att det uppfyller avtalet. Med tanke på variationen på omfattningen av datasystem så anser jag att det inte är möjligt att generellt avtala om längden på perioden för testning och kontroll av datasystemet. Detta innebär att jag tycker att det är rimligt att en beställare ges ytterligare möjligheter att undersöka datasystemet för att se att det uppfyller avtalet. Jag anser vidare att med anledning av datasystemets omfattning så borde beställare ges möjlighet att reklamera fel under hela leverantörens ansvarstid. Vid en jämförelse av standardavtalen och köplagen framkommer att ingendera tillfredställande reglerar dessa frågor. Avtal 90 är det standardavtal som ligger närmast tillhands med en testperiod omfattandes sju dagar men där leverantören ansvarar för fel under 12 månader räknat från effektiv leveransdag. IT-Projekt och köplagen lägger ett större ansvar på beställaren än enligt Avtal 90 då leverantören endast ansvarar för ursprungliga fel enligt köplagen och för under kontrollperioden upptäckta fel eller dolda fel enligt IT-Projekt.

Huruvida kravet på att leverantören skall utföra arbetet fackmannamässigt utgör en allmän princip är inte helt klart. Av standardavtalen är det endast IT-Projekt⁸¹ som uttryckligen ställer krav på att leverantören skall utföra arbetet

⁸¹ IT-Projekt, punkt 2.4, 4.2.

fackmannamässigt. Med anledning av de specifika egenskaper som IT innebär och medför, till skillnad från traditionella varor, så är det viktigt att leverantören i större utsträckning tar ansvar för hur dennes arbete utförs. Jag anser därför att det är lämpligt att leverantören åtager sig att utföra sitt arbete fackmannamässigt med den kompetens som arbetsuppgifterna förutsätter. Ett önskemål skulle kunna vara att det anges en lägsta acceptabel gräns för när arbetet är fackmannamässigt utfört. Mot bakgrund av att standardavtalen reglerar situationer och avtalsförhållanden som i varje enskilt fall är unikt är det min uppfattning att det dock inte är praktiskt möjligt att ange en sådan gräns.

För att en beställare skall kunna åberopa fel i leveransen med anledning av leverantörens bristande fackmannamässighet krävs att leverantörens bristande fackmannamässighet påverkat det slutliga resultatet. För det fall leverantören inte uppfyller kraven på fackmannamässighet medför det i allmänhet att det faktiska resultatet fysiskt påverkas och fel i leverans anses föreligga. Vad gäller krav på att leverantören skall besitta erforderlig kompetens och kunskap så behöver en brist där inte per automatik medföra att det fysiska resultatet påverkas därav. Detta medför att även om kravet på fackmannamässighet förutsätter att leverantören besitter viss kompetens så anses inte tjänsten som felaktig om leverantören brister i sin kompetens.

5. ANSVARSBEGRÄNSNINGAR

5.1 Allmänt

Leverantören kan begränsa sitt ansvar för datasystemet genom olika typer av friskrivningsklausuler. Friskrivningsklausulerna kan vara generellt utformade eller avse ett specifikt fel eller skada. De kan exempelvis avse ansvar för fel, storlek på skadestånd eller vilka på följder som kan göras gällande vid avtalsbrott. Gemensamt för samtliga typer av friskrivningsklausuler är dock att de syftar till att fördela risker mellan beställare och leverantör. Detta medför att redan vid förekomsten av en friskrivning så har beställaren inte fog för lika högt ställda krav som om en friskrivning inte fanns.⁸²

Påföljdsreglerna i standardavtalen motsvarar i stort köplagens och konsumenttjänstlagens påföljdsregler. I första hand skall leverantören avhjälpa fel och om inte avhjälpan sker kan kunden vanligtvis kräva prisavdrag och i sista hand häva köpet. Beställaren kan i allmänhet även hålla inne betalningen. Beställarens möjlighet att erhålla skadestånd är däremot ofta begränsat enligt standardavtalen.

Oskäligen friskrivningsklausuler kan jämkas eller förklaras ogiltiga med stöd av 36 § avtalslagen. Avtalsvillkor som är tyngande och oväntade kan enligt oklarhetsregeln komma att tolkas till författarens nackdel.

5.2 Ansvar för fel av betydelse

Enligt samtliga standardavtal ansvarar leverantören för fel när prestationen inte stämmer överens med kravspecifikationen med undantag för några specifika situationer. Fel som sådant definieras inte utan avgörs från fall till fall.

⁸² Kihlman, J, Fel, s.158.

Vidare ansvarar leverantören endast för fel som är av betydelse för leveransens avsedda användning samt med undantag för vissa i standardavtalen angivna situationer.

Fel som inte har någon betydelse för leveransens användningsområde benämner Christner som *små fel* vilka består av marginella besvär och merkostnader för kunden. Ett exempel på så kallade små fel är enligt Christner att levererad produkt är av en annan färgnyans än som avtalats.⁸³

Enligt Avtal 90 och IT-Projekt⁸⁴ omfattar leverantörens ansvar för fel sådana fel som är av betydelse och som inte innebär olägenhet för beställaren. Med tanke på att en systemleverans innehåller flera moment kan det i viss utsträckning förekomma att mindre fel i form av så kallade skönhetsfel finns i något av delmomenten. Med skönhetsfel avses fel som inte är av relevans för användningen av datasystemet. Kostnader relaterade till åtgärd av sådana fel står ofta inte i proportion till den nytta beställaren har av ett avhjälpande varför det inte kan anses rimligt att leverantören skall åta sig ett sådant ansvar.

PROMISE98 har en motsvarande och mer preciserad friskrivning. Leverantören ansvarar här endast för programmeringsfel som i ej oväsentlig mån påverkar avtalad funktion. Detta innebär att felet enligt PROMISE98 måste vara relaterat till den avtalade funktionen för att kunna göras gällande.

För att förhindra beställaren från att påtala fel som inte är relevanta för datasystemets användning och som faller utanför leverantörens ansvarsområde, har leverantören förskjutit risken för därtill relaterade kostnader på beställaren.⁸⁵ Med tanke på de friskrivningar för fel som leverantören har gjort i Avtal 90 begränsar detta starkt leverantörens ansvar. Då ett datasystem är omfattande kan fel av olika orsaker uppkomma och det

⁸³ Christner, A, Kommentarer till IT-branschens standardavtal, s. 64.

⁸⁴ Avtal 90, punkt 12.3, IT-Projekt punkt 11.1

⁸⁵ Avtal 90, punkt 12.10.

kan vara svårt för en beställare att avgöra när relevanta fel föreligger som leverantören ansvarar för.

5.3 Ansvar för fel relaterade till utrustningen

I Avtal 90 och IT-Projekt begränsar leverantören sitt ansvar för fel.⁸⁶

Leverantören ansvarar inte för fel som uppkommer pga att beställaren använder programvara i annan utrustning än den som ingår i leveransen. Då uppkomsten av fel ligger utanför leverantörens kontroll och påverkan är det rimligt att leverantören kan begränsa sitt ansvar för fel. För det fall beställaren önskar använda annan utrustning än den i systemleveransen ingående kan parterna avtala om minimikrav på prestanda på hårdvaran. Om beställarens hårdvara uppfyller stipulerade krav kan leverantören åta sig att ansvara för att systemet skall fungera. Detsamma gäller med Avtal 90 punkt 12.4 d) där leverantören friskriver sig från ansvar för slitage eller att beställaren behöver uppgradera sin hårdvara.

Leverantörens friskrivning för fel i specifikation som uppkommer med anledning av att beställaren använt sig av annan utrustning än som ingick i systemleveransen är av naturliga skäl ett rimligt fränsägande av ansvar. Vissa av programvarorna förutsätter att hårdvaran skall uppfylla vissa krav på prestanda för att fungera på avsett vis. Att beställaren använder annan hårdvara än ingående i systemleveransen är utanför leverantörens kontroll och bör därför inte ingå inom dennes ansvarsområde.

⁸⁶ Avtal 90, punkt 12.4, IT-Projekt punkt 11.3.

5.4 Answarets inträdande

Enligt Avtal 90 har beställaren inte något krav på att visa att ursprungligt fel förelåg för att kunna kräva rättelse för fel. Leverantören ansvarar för alla fel med undantag för fel enligt punkt 12.2-12.4. Bestämmelserna i Avtal 90 gör en klar gräns mellan försening av leverans och leverantörens ansvar för fel. Fram till och med effektiv leveransdag hanteras fel enligt leveransförseningsbestämmelserna i punkt 5. Efter effektiv leveransdag ansvarar leverantören för fel i levererad prestation enligt punkt 12. Det innebär att om beställaren hävdar fel i leverans och samtidigt godkänner leveransen så inträder effektiv leveransdag och felreglerna i kapitel 12 är därmed tillämpliga. Motsvarande sker i de fall beställaren hävdar fel under leveranskontrollperioden men effektiv leveransdag inträder pga att beställaren använder produkterna i sin verksamhet. Enligt Avtal 90 måste beställaren påtala felet inom ansvarstiden som räknas 12 månader från och med effektiv leveransdag.⁸⁷

Enligt köplagen ansvarar leverantören för ursprungliga fel, det vill säga sådana fel som förelåg när risken för leveransen gick över på beställaren. Beställaren har bevisbördan för att felet är ursprungligt.

För att beställaren skall kunna göra anspråk på fel och därmed påföljder krävs att beställaren reklamerar felet i rätt tid. Enligt Avtal 90 måste beställaren påtala felet till leverantören inom ett år räknat från effektiv leverans. Reklamerar beställaren inte inom utsatt tid förfaller hans rätt att kräva avhjälpande av fel i systemleveransen. Med skälig tid avses vanligtvis inom några dagar efter upptäckt av fel. Innebörden av skälig tid varierar från fall till fall beroende av vilken typ av fel som föreligger. Upptäcker beställaren fel efter att leverantörens ansvarstid på 12 månader gått ut ansvarar leverantören endast för fel om leverantören varit grovt vårdslös eller handlat i strid mot tro och heder.⁸⁸

⁸⁷ Avtal 90, punkt 12.7.

⁸⁸ Dejve, K, Wahlin, T, Att köpa ADB-system med Avtal 90, s.77.

Leverantören ansvarar enligt bestämmelserna i IT-Projekt endast för fel som har dokumenterats vid acceptanskrollen eller för dolda fel som beställaren inte har upptäckt eller borde ha upptäckt under acceptanskrollperioden. Beställaren har 12 månader på sig att påtala sådana fel.⁸⁹ Med acceptanskrollperiod avses en period på 30 dagar innan avtalad dag för godkännande då leverantören kan testa och kontrollera systemet. Detta medför att beställaren tar ett större ansvar och att leverantören begränsar sitt.

Enligt PROMISE98 ansvarar leverantören endast för att prestationen uppfyller kravspecifikationen.⁹⁰ Leverantören ansvarar således endast för fel om det finns en avvikelse vid en jämförelse med kravspecifikationen. Hänsyn tas således inte till andra faktorer såsom information som har lämnats vid marknadsföring av datasystemet.

5.5 Begränsat ansvar med användning av integrationsklausuler

Ramberg anser att det är tveksamt huruvida det är möjligt att begränsa underlaget för avtalstolkning.⁹¹ Det torde dock vara rimligt att leverantören kan friskriva sig från ansvar för uppgifter som leverantören använt i marknadsföringen för det fall det görs tillräckligt tydligt och det därmed inte anses oskäligt enligt 36 § avtalslagen. Ramberg uttalar att syftet med s.k. integrationsklausuler är motiverat men att missbruk av den typen av klausuler kan medföra jämkning enligt 36 § avtalslagen. Ramberg definierar dock inte när missbruk skall anses föreligga.⁹² Dock bör noteras att även om information som har lämnats om systemet i marknadsföringen inte utgör grund för leverantörens ansvar för fel så kan sådan information få betydelse vid tolkning av specifikationen över innehåller i avtalet.

⁸⁹ IT-Projekt, punkt 11.1.

⁹⁰ PROMISE98, punkt 7.1.

⁹¹ Ramberg, J, Allmän köprätt, s.225.

För det fall en förpliktelse är preciserad i avtalet kan leverantören inte generellt friskriva sig där för enligt 19 § 1 st, 1p köplagen. Enligt 19 § 1st 2 p köplagen stadgas att en generell friskrivning inte får någon verkan när ”säljaren före köpet har underlåtit att upplysa köparen om att ett sådant väsentligt förhållande rörande varans egenskaper eller användning som han måste antas ha känt till och som köparen med fog kunde räkna med att bli upplyst om, under förutsättning att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet”. I de fall leverantören är i ond tro får således en generell friskrivning ingen verkan.⁹³ I ett fall från HD ansågs en allmän friskrivning gällande allt ansvar för fel utan verkan i förhållande till positiva uppgifter.⁹⁴

5.6 Begränsat ansvar för tredje parts produkter

I systemleveranser kan en tredje parts programvara komma att ingå. Enligt bestämmelserna i Avtal 90 kan en tredje parts nyttjanderättsvillkor bli avtalsinnehåll mellan leverantören och beställaren om leverantören har hänvisat därtill i avtalet. Leverantören ansvarar dock för att tredje parten uppfyller sina åtaganden enligt avtalet. Uppfylls inte dessa åtaganden av tredje part har beställaren rätt att kräva avhjälpande av leverantören.⁹⁵

Gällande tredje parts programvara ingående i systemleveransavtalet har enligt Avtal 90 särskilda bestämmelser företräde framför vad leverantören och beställaren har avtalat om.⁹⁶ Dejve och Wahlin anser att sådana särskilda regler inte tar över leverantörens ansvar för att ingående funktioner i avtalad specifikation uppfylls. Detta innebär att om funktionsansvaret och ansvaret för den särskilda programprodukten är i konflikt med varandra blir funktionsansvaret det övergripande.⁹⁷

⁹² Ramberg, J, Köplagen, s.114.

⁹³ Kuhlman, J, Fel, s.323.

⁹⁴ NJA 1993 s. 436.

⁹⁵ Avtal 90, punkt 12.11, IT-Projekt punkt 13.2, PROMISE98, punkt 11.3, 7.1 3st.

⁹⁶ Avtal 90, p 12.2.

⁹⁷ Dejve, K, Wahlin, T, Att köpa ADB-system med Avtal 90,s.75.

Då beställaren inte har något avtalsförhållande med en tredje part medför det att beställarens möjligheter att göra anspråk starkt begränsas. Enligt Von Post kan sådana bestämmelser angripas med stöd av 36 § avtalslagen vilket medför att en skadelidandes möjligheter går förlorad att erhålla ersättning pga fel från leverantörens sida.⁹⁸ I IT-Projekt⁹⁹ åtager sig leverantören att på beställarens begäran överlåta sina rättigheter mot tredje man vilket medför att beställaren kan hävda sin rätt gentemot en tredje part. En sådan friskrivning torde anses skälig. Däremot har beställaren enligt PROMISE98 ingen möjlighet att direkt vända sig till en tredje part varför en sådan friskrivning torde vara angripbar med stöd av 36 § avtalslagen.

En konsekvens av att leverantören enligt bestämmelserna i IT-Projekt inte ansvarar för tredje parts programvara är att beställaren själv måste vända sig till tredje part för att kräva avhjälpande av fel. Detta kan innebära stora ekonomiska merkostnader för beställaren som inte kunnat förutses vid avtalets undertecknande. Ur beställarens perspektiv är det därför att rekommendera att leverantören åtager sig ett totalansvar för datasystemet.

5.7 Övriga ansvarsbegränsningar

Naturliga och berättigade begränsningar av leverantörens ansvar är fel som beror på beställaren. Enligt bestämmelserna i Avtal 90¹⁰⁰ ansvarar leverantören inte för fel som ”*orsakats genom av kunden företagna ändringar eller ingrepp*”. Vidare ansvarar leverantören inte för fel som uppkommer på grund av att beställaren inte har använt datasystemet i enlighet med användardokumentationen.¹⁰¹

Leverantören har möjlighet att begränsa sitt ansvar för vissa fel. Enligt bestämmelserna i Avtal 90, PROMISE98 och IT-Projekt¹⁰² ansvarar

⁹⁸ von Post, C-R, Studier kring 36§ avtalslagen, s. 208.

⁹⁹ IT-Projekt, punkt 11.2.

¹⁰⁰ Avtal 90, punkt 12.4 b).

¹⁰¹ Avtal 90 punkt 12.4 c).

¹⁰² Avtal 90 punkt 12, PROMISE98 punkt 7.2, IT-Projekt punkt 12.2.

leverantören inte för beställarens förlust av information eller data till följd av datasystemet. Beställaren är således ensam ansvarig för att säkerhetskopiering görs av lagrad data. Med tanke på att säkerhetskopiering är både okomplicerat att utföra och relativt billigt är det rimligt och skäligt att ett sådant ansvar åläggs beställaren.

5.8 Leverantörens begränsade skadeståndsansvar

Leverantören kan i avtal med beställaren begränsa sitt ansvar i de fall det föreligger fel i leveransen samt för påföljd. Den största anledningen till att leverantören vill begränsa sitt skadeståndsansvar är möjligheten att förutse vilka kostnader eventuella brister i levererad prestation maximalt kan uppgå till.

Med tanke på att påföljder vid fel inkluderande avhjälpande, prisavdrag och hävning i stort följer köplagens regler kommer dess påföljder inte att behandlas i det följande.

Leverantören ansvarar enligt standardavtalen för culpa, det vill säga leverantören är ansvarig för skada som leverantören åsamkar beställaren genom oaktsamhet.

Till skillnad från köplagen krävs det enligt bestämmelserna i Avtal 90 att beställaren häver avtalet pga försening eller fel i vara för att överhuvudtaget kunna kräva skadestånd.¹⁰³ Leverantören har begränsat sitt skadeståndsansvar till att avse beställarens direkta förlust vid avtalsbrott samt att det sammanlagda ersättningsbeloppet för direkta förluster uppgår till maximalt 15 % av hela avtalssumman.¹⁰⁴ Med avtalssumman avses avtalat pris och avgift för nyttjanderätt exklusive mervärdesskatt, ränta, vite och prisavdrag.

¹⁰³ 22§ köplagen.

¹⁰⁴ Avtal 90, punkt 15.3.

Leverantören kan dock inte begränsa sitt ansvar enligt ovan vid intrång och talan från en tredje part och vid saksador.¹⁰⁵

För att leverantören skall ha rätt att begränsa sitt ansvar enligt punkt 15.3 avtal 90 förutsätts att han inte uppsåtligen eller med grov vårdslöshet har orsakat beställaren skada.

I IT-Projekt är skadeståndet begränsat till 20 % av ersättningen för *uppdraget* och vid löpande räkning 20 % av den beräknade ersättningen för *uppdraget*. Leverantören ansvarar endast för direkt skada om inte leverantören uppsåtligen eller med grov vårdslöshet orsakat skadan.¹⁰⁶

Enligt bestämmelserna i ABDAKA 93 är leverantörens skadeståndsansvar begränsat till, 25 basbelopp eller 50 % av kontraktssumman. Leverantören ansvarar för hela den direkta skada som han åsamkar beställaren genom fel eller försummelse.¹⁰⁷

Bestämmelserna i PROMISE98 begränsar leverantörens skadeståndsansvar för skada på grund av fel eller försummelse med 25 basbelopp eller 25 % av ersättningen. Leverantören ansvarar endast för direkt skada som beställaren har lidit.¹⁰⁸

Leverantörens ansvar för fel och skyldighet att därmed betala skadestånd bygger enligt köprättsliga principer på ett så kallat kontrollansvar som innebär att leverantören är ersättningsskyldig för fel i de fall han inte kan visa att felet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid avtalets ingående och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller överkommit.

¹⁰⁵ Avtal 90, 14.1.

¹⁰⁶ IT-Projekt, punkt 12.

¹⁰⁷ ABDAKA 93, § 8.

¹⁰⁸ PROMISE98 punkt 7.2.

I enlighet med kontrollansvarsregeln ansvarar leverantören för direkt förlust, 40 § köplagen. Beställaren har dock rätt till ersättning för all slags skada om felet eller förlusten orsakats pga leverantörens försummelse.

5.9 Analys

Vid en bedömning av huruvida de friskrivningsklausuler som används i standardavtalen är skäliga eller ej bör hänsyn tas till avtalens helhet. Enskilda friskrivningar kan i sig anses skäliga medan om de sammanställs i ett avtal kan de medföra att leverantörens ansvar anses oskäligt begränsat. Utmärkande för de standardavtal som jag har studerat är att de innehåller en omfattande lista med inskränkningar av leverantörens ansvar för fel.

Ett sätt att jämna ut eller kompensera för leverantörens begränsade ansvar för fel är att standardavtalen kompletteras med en bestämmelse i huvudavtalet innehållandes klausul med tak för hur mycket fel angivet i procent som ett datasystem få bestå av för att inte anses som felaktigt. En sådan klausul medför ett kvalitativt säkerställande av datasystemet för såväl leverantören som beställaren.

Beställaren bör prioritera att införskaffa datasystem där leverantören åtager sig ett totalansvar, inkluderande tredje parts produkter då fel och ansvarsfördelning kan vara svår att bedöma när flera parter direkt eller indirekt är involverade i avtalet. På så sätt kommer beställaren i ett bättre läge både vad avser möjlighet att rikta felanspråk mot endast en part och att det blir enklare att avgöra om fel överhuvudtaget föreligger.

Tolkningen av ansvarsfördelningen mellan leverantör och beställare skiljer sig markant åt enligt köplagens felregler respektive enligt studerade standardavtal. Vid fel har leverantören enligt köplagen ett kontrollansvar för direkt skada och culpaansvar för indirekta skador medan standardavtalen stipulerar att leverantören har culpaansvar för direkta skador och ansvarar över huvudtaget

inte för indirekt förlust vid skada. Standardavtalens förskjutna ansvarsfördelning medför att beställaren själv får ansvara för samtliga skador som leverantören åsamkat beställaren då leverantören inte varit culpös. Beställaren ansvarar vidare för samtliga skador som leverantören åsamkat beställaren som för beställaren innebär indirekt skada.

Gemensamt för standardavtalen är att leverantören endast ansvar för culpa och direkt skada. Friskrivningsklausulerna i standardavtalen är olika utformade men avser i stort samma sak. Inom doktrinen och rättspraxis är meningarna delade till huruvida leverantören kan friskriva sig för indirekt skada. Hellner ifrågasätter om det är möjligt att friskriva sig från indirekt skada och menar på att leverantören borde göras ansvarig vid grov culpa.¹⁰⁹ Enligt von Post bör särskild hänsyn bland annat tas till leverantörens intresse att uppskatta framtida skadeståndsskyldigheter.¹¹⁰ Det är tveksamt om det överhuvudtaget går att friskriva sig från ansvar vid grov vårdslöshet enligt svensk rätt. Beställaren kan vid en sådan friskrivning åberopa jämkning enligt 36 § avtalslagen. Personligen anser jag att det inte är rimligt att leverantören skall kunna begränsa sitt ansvar till endast culpa då det innebär att beställaren får ansvara för att leverantörens prestation uppfyller kraven enligt avtalet. Leverantörens intresse av att uppskatta eventuella skadeståndskrav står inte i proportion till det ansvar för prestationen som beställaren erhåller enligt standardavtalen.

¹⁰⁹ Von Post, C-R, Studier kring 36 § avtalslagen, s. 225 med vidare hänvisning.

¹¹⁰ Von Post, C-R, Studier kring 36 § avtalslagen, s. 209.

Huruvida det är rimligt att leverantören ska kunna begränsa sitt ekonomiska ansvar vid skada kan diskuteras. Von Post anser att man bör betrakta begränsningar av skadeståndets ersättningsnivåer med misstänksamhet. Han menar på att det inte finns någon naturlig koppling mellan skadans storlek och storleken på ett vederlag och att klausuler som begränsar leverantörens ekonomiska ansvar oftast får helt olika konsekvenser för leverantören och beställaren.¹¹¹

Användningen av klausuler där leverantören begränsar sitt ekonomiska ansvar förekommer i samtliga standardavtalen. Jag anser att det är rimligt att leverantören och beställaren skall ges möjlighet att uppskatta framtida ekonomiska risker förknippade med levererad prestation. Vad som kan diskuteras är huruvida de ekonomiska taken är rimligt beräknade i förhållande till det ansvar för fel leverantören åtager sig. Vid en jämförelse av det ansvar leverantören åtager sig för fel enligt standardavtalen är det tveksamt om taken på ersättningen är proportionerligt beräknade.

Utformningen av ett avtal innebär en riskfördelning där flera faktorer är av betydelse och som påverkar hur risken fördelas mellan beställaren och leverantören. Med hjälp av friskrivningar kan leverantören begränsa sitt ansvar och därmed risk samtidigt som leverantörens ansvar begränsas så blir en sådan begränsning på bekostnad av beställaren. Beställaren har dock möjlighet att relativt enkelt teckna relevanta försäkringar i syfte att täcka sådan skada. Även om det är möjligt att uppskatta betydelsen av ansvarbegränsningen i ekonomiska termer i form av visst belopp eller antal basbelopp kan det vara svårt för beställaren att uppskatta framtida skador och konsekvenserna av dem.

Von Post, C-R, Studier kring 36 § avtalslagen, s.209.

6. SLUTSATSER

I uppsatsen har leverantörens ansvar behandlats och analyserats i enlighet med relevanta standardavtal inom området i förhållande till lagstiftning, doktrin och rättspraxis. Ramarna för leverantörens ansvar utgörs av avtalet mellan parterna och kärnan i avtalet är kravspecifikationen. När fel i datasystemet uppkommer görs ofta en jämförelse mellan kravspecifikationen och levererad prestation för att utröna huruvida fel som leverantören ansvarar för föreligger. Genom att i avtalet tydliggöra leverantörens ansvar och skyldigheter kan parterna minimera oförutsedda situationer. Utöver avtalet kan även andra faktorer få betydelse vid felbedömningen. Uppgifter leverantören har lämnat vid marknadsföringen av systemet, uppdragsbeskrivningen, ansvarfördelning och pris kan påverka beställarens befogade förväntningar på datasystemet.

Hänsyn vid felbedömningen borde i första hand tas till resultatet, det vill säga hur det slutliga datasystemet ser ut i förhållande till vad parterna har avtalat om. Kravspecifikationen är fortfarande kärnan i avtalet men kompletteras med beställarens förväntningar och uttalat syfte med systemet.

Vid en jämförelse av standardavtalen sinsemellan samt i förhållande till köplagen så framgår det klart och tydligt att ingendera av regelverken isolerat bör tillämpas på datasystemleveransavtal. För det fall standardavtal används bör de i avtalet kompletteras med bestämmelser såsom att leverantören åtager sig ett totalansvar för hela datasystemet och att det totala antalet fel i procent begränsas. Vidare bär leverantören ansvaret för fel i datasystemet under hela ansvarstiden och inte endast för ursprungliga fel. För att undvika att endast kravspecifikationen utgör grund för felbedömningen bör även syftet med datasystemet och beställarens förväntningar definieras och framgå av själva huvudavtalet. Formuleringar med sådant innehåll innebär att resultatet av datorsystemet får större betydelse vid en felbedömning än att enbart se till kravspecifikationen.

För att standardavtalen skall bli mer balanserade krävs att riskfördelningen förskjuts och att leverantören tar ett större ansvar. Då beställaren i dagsläget tar ett stort ansvar, medvetet eller omedvetet, är det rimligt att leverantören åtager sig ett större ansvar utan att för den skull ta ett orimligt stort ansvar. Ett av de viktigaste syftena med standardavtal är att skapa förutsebarhet och rimlig balans mellan leveransens innehåll och pris.

Vidare bör en beställare kunna ställa krav på att en leverantör skall utföra arbetet enligt kravspecifikationen på ett fackmannamässigt sätt. Att leverantören skall utföra sitt arbete fackmannamässigt är ett objektivet ställt krav som kan få betydelse vid bestämmande av huruvida fel föreligger i det slutliga resultatet. I inget av standardavtalen har leverantören friskrivit sig från kravet på fackmannamässighet vilket kan få viss betydelse vid felbedömningen.

Det finns dock många andra situationer som leverantören har begränsat sitt ansvar för. Exempelvis leverantörens begränsning för tredje parts programvara som kan medföra långtgående ekonomiska konsekvenser för beställaren som denne inte kan uppskatta vid avtalets ingående.

Slutligen kan tilläggas att avtal gällande datasystem ingås mellan näringsidkare och det råder avtalsfrihet. För att avtalsvillkor mellan näringsidkare skall kunna åberopas som oskäligen högt ställda. Parterna förväntas kunna uppskatta ekonomiska risker och fördelning därav. Trots detta anser jag att beställaren är benägen att hamna i en underlägsen situation då riskfördelningen vid avtalets ingående kan vara svårt att uppskatta och att leverantören generellt besitter mer kunskap om systemet än beställaren. De standardavtal som i denna uppsats har analyserats har en tendens att gynna leverantören på beställarens bekostnad. Då IT är ett komplicerat rättsområde är köplagen inte heller att rekommendera för tolkning av parternas avtal då den är för allmän och tar inte hänsyn till de speciella frågeställningar som IT-frågor genererar. Min slutsats är att standardavtal kan

och bör användas vid inköp av omfattande systemleveranser men de bör kompletteras med ett individuellt avtal som i varje enskilt fall fördelar ansvar och risk mellan parterna å ett mer balanserat sätt.

BILAGA – UTDRAG UR STANDARDAVTAL

Nedan följer utdrag ur de standardavtal som har hänvisats till i uppsatsen.

Avtal 90

1. Avtalad specifikation

Med avtalad specifikation menas överenskommen omfattning av leveransen samt funktionella och andra krav enligt nedan:

- a) De krav på leveransen, som parterna särskilt har överenskommit att leveransen skall möta.
- b) Vid tidpunkten för avtalets träffande av leverantören eller för dennes räkning utgivna eller i marknadsföringen använda produktbeskrivningar över i leveransen ingående produkter och tjänster.
- c) Allmänt tillämpade normer för motsvarande leveranser.

Vid motstridigheter mellan a), b) och c) gäller de sinsemellan i angiven ordning.

4. Leveransdagar och leveranskontroll

4.1 Avtalad leveransdag är den dag då leveransen skall uppfylla avtalad specifikation.

Detta skall ha kunnat kontrolleras av kunden under en leveranskontrollperiod omfattande sju arbetsdagar före avtalad leveransdag. Är installationen försenad, räknas istället leveranskontrollperioden från färdig installation. Om parterna överenskommit därom sker leveranskontroll enligt leveranskontrollbilaga. Kunden skall godkänna leveransen då den uppfyller avtalad specifikation.

4.2 Effektiv leveransdag är den dag

- a) leveransen godkänts av kunden, eller
- b) leveranskontrollperioden upphör, utan att kunden gjort befogad anmärkning mot leveransen, eller
- c) leveransen uppfyller avtalad specifikation efter det att kunden gjort befogad anmärkning mot leveransen. Utbildning och assistans som skall utföras efter leveransen i övrigt påverkar inte fastställandet av effektiv leveransdag.

12. Ansvar för fel

12.1 Leverantören är skyldig att enligt bestämmelserna nedan och med den skyndsamhet omständigheterna kräver på egen bekostnad avhjälpa fel i leveransen som består i att leveransen inte uppfyller avtalad specifikation.

12.2 Har i avtalet hänvisats till tredje mans särskilda bestämmelser för vissa programprodukter, skall dessa vad avser ansvar för fel gälla före vad som sägs nedan. Leverantören ansvarar dock för att tredje man uppfyller sina åtaganden.

12.3 Leverantörens ansvar omfattar inte fel som är utan betydelse för leveransens avsedda användning och som inte innebär olägenhet för kunden.

12.4 Leverantörens ansvar omfattar inte

- a) fel orsakade genom kundens användning av produkterna med annan utrustning eller andra tillbehör på ett sätt som påverkar dess funktion,
- b) fel orsakade genom av kunden företagna ändringar eller ingrepp i produkterna som inte skett i enlighet med leverantörens instruktioner,
- c) fel orsakade genom kundens användning av produkterna på ett annat sätt än som framgår av användardokumentationen eller genom försummelse av kunden, dennes personal eller tredje man eller genom andra omständigheter utom leverantörens kontroll,
- d) normal förslitning eller att anskaffning av förbrukningstillbehör erfordras.

12.7 Leverantören ansvarar endast för fel som påtalas inom 1 år från effektiv leveransdag.

12.10 har kunden anmält fel och det visar sig inte föreligga något fel som leverantören svarar för skall kunden ersätta leverantören enligt leverantörens vid varje tid gällande prislista för utförd tjänst.

14. Intrångstalan

14.1 Leverantören åtar sig att på egen bekostnad försvara kunden om krav riktats eller

talans förs mot denne om intrång i patent, upphovsrätt, rätt till kretsmönster i halvledarprodukter eller annan rätt på grund av användning i Sverige av levererade produkter. [...]

15. Ansvarsbegränsning

15.2 Leverantören ansvarar för sakskador, som orsakats genom försummelse av leverantören eller av leverantörens anställda. Leverantörens skadeståndsansvar gentemot kunden för sådana sakskador hos kunden eller dennes kund omfattar endast ersättning för direkt förlust och är per skadetillfälle begränsat till 35 gånger det vid tiden för skadans uppkomst gällande basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Oavsett ovanstående ansvarar dock leverantören inte för kundens förlust av data.

15.3 Parts skadeståndsansvar skall utom i fall som avses i punkterna 14.1 respektive 15.2 och såvida inte uppsåt eller grov vårdslöshet föreligger, vara begränsat till direkt förluster till ett sammanlagt belopp om 15 % av hela kontraktssumman. Denna begränsning omfattar inte prisavdrag, räntor och viten.

IT-Projekt

1. Allmänt

1.1 Definitioner

[...]

Projektplan: Plan inklusive bl.a. tidsplan över hur Uppdraget skall genomföras.

[...]

Specifikation: En detaljerad skriftlig beskrivning över kraven på det system som leverantören skall åstadkomma och/eller leverera. Detta skall kontrolleras under acceptanskontrollperioden enligt punkt 7.

[...]

Systemet: Det resultat som leverantören skall åstadkomma och/eller leverera för att uppfylla Specifikationen.

[...]

Uppdragsbeskrivningen: En beskrivning enligt bilaga över det resultat som leverantören skall åstadkomma, de övriga tjänster som skall utföras samt de Produkter som i förekommande fall skall levereras.

2. Uppdragets omfattning

2.1 Leverantören skall, baserat på Uppdragsbeskrivningen utarbeta Specifikationen och Projektplanen, såvida dessa inte redan bilagts avtalet. Specifikationen och Projektplanen skall godkännas av kunden enligt punkt 2.3.

2.4 Har inte Specifikationen och Projektplanen godkänts enligt ovan och kan inte parterna därefter komma överens om en godkänd Specifikation samt Projektplan får respektive part skriftligen uppsäga Uppdraget till omedelbart upphörande. Om fast pris har överenskommits för arbetet med Specifikationen och Projektplanen, skall kunden vid upphörande betala detta. Om sådan överenskommelse inte träffats, har leverantören rätt till ersättning enligt löpande räkning för utfört arbete. Har leverantören inte utfört arbetet på ett fackmannamässigt sätt, skall leverantören återbetala erhållna betalningar. Därutöver har kunden inte rätt till ersättning. Kunden har rätt att nyttja resultatet som om Uppdraget fullföljts under förutsättning att han fullgjort sina betalningsskyldigheter.

4. Uppdragets genomförande

4.2 Leverantören skall utföra vad som erfordras för att uppfylla Specifikationen samt i övrigt vad som framgår av Uppdragsbeskrivningen.

[...]

Leverantören skall utföra sina åtaganden med för ändamålet lämpliga, kvalificerade och kompetenta medarbetare och på ett fackmannamässigt sätt.

[...]

7. Acceptanskontroll, Godkännande

7.1 Kunden skall kontrollera att Systemet uppfyller Specifikationen under en acceptanskontrollperiod omfattande, om annat inte framgår av tidsplanen, 30 dagar före Avtalad dag för Godkännande. Över acceptanskontrollen skall protokoll föras. Kunden har rätt att skjuta på tidsplanen för acceptanskontrollperioden enligt reglerna

om ändring av Uppdraget i punkt 3 och med beaktande av punkt 10.

Kunden skall godkänna Systemet då Specifikationen är uppfylld och Systemet ej avviker från vad som kan anses följa av att Uppdraget utförts fackmannamässigt.

11. Ansvar för fel

11.1 Leverantören skall med den skyndsamhet omständigheterna kräver avhjälpa sådana fel i Systemet, som dokumenterats vid acceptanskontollen eller sådana fel som inte bort upptäckas under acceptanskontrollperioden vilka påtalats inom tolv månader efter Faktisk Godkännandedag. Om leverantören erhållit ersättning för felaktigt utfört arbete skall felet avhjälpas kostnadsfritt.

Med fel menas att Systemet inte uppfyller Specifikationen eller att Systemet avviker från vad som följer av att Uppdraget skall utföras på ett fackmannamässigt sätt.

Leverantören ansvarar inte för fel som är utan betydelse för den avsedda användningen och som inte innebär olägenhet för kunden.

11.2 För Produkter som levereras enligt avtalet och som är Tredjepartsprodukt gäller Tredjepartsproduktleverantörens felansvarsbestämmelser. Leverantören enbart för att framställa kundens krav mot leverantören av Tredjepartsprodukten. Leverantören skall, om så erfordras, på kundens begäran överlåta sina rättigheter mot Tredjepartsproduktleverantören avseende fel i Tredjepartsprodukten till kunden.

11.3 Leverantörens ansvar för fel enligt punkten 11.1 omfattar inte

- a) fel i Tredjepartsprodukt,
- b) fel orsakade av kunden företagna ändringar eller ingrepp i Produkt eller Systemet,
- c) fel orsakade genom kundens användning av Produkt eller Systemet med annan än av leverantören föreskriven utrustning, tillbehör eller systemprogramvara på ett sätt som påverkar Produktens eller Systemets funktion,
- d) fel som beror på att kunden inte lämnat korrekta uppgifter eller urval av testdata eller lämnat felaktiga eller bristfälliga systemförutsättningar.

11.5 För Produkt som leverantören skall leverera enligt avtalet och som ej är Tredjepartsprodukt gäller utöver vad som kan följa av punkt 11.1 att leverantören skall med den skyndsamhet som omständigheterna kräver avhjälpa fel i levererad Produkt, som påtalats, inom tolv månader från Faktisk Godkännandedag. [...]

12. Skadeståndsansvar

12.1 Leverantören ansvarar med nedan angivna begränsningar för skada so uppstår på grund av leverantörens försumlighet vid fullgörande av Uppdraget. Leverantörens ansvar för försening eller därav föranledd uppsägning av avtalet är begränsat till vad som sägs under punkt 9 samt vad avser fel i Systemet av vad som sägs under punkt 11.

12.2 Parts skadeståndsansvar skall, utom i fall som avses i punkt 14 och såvida inte uppsåt eller grov vårdslöshet föreligger, vara begränsat till ett i avtalet angivet belopp. Har ett maximalt sådant belopp ej angivits i avtalet är skadeståndsskyldigheten begränsad till 20 % av ersättningen för Uppdraget, och vid löpande räkning 20 % av beräknad ersättning för Uppdraget. Part ansvarar dock inte, såvida inte uppsåt eller grov vårdslöshet föreligger, i något fall för utebliven vinst eller annan indirekt skada eller förlust inklusive andra partens eventuella ersättningsskyldighet gentemot tredje man eller förlust av information.

13. Rättigheter, Licensvillkor

13.2 För Tredjepartsprodukt som är programprodukter och leverans enligt avtalet gäller leverantörens för Tredjepartsprodukten licensvillkor för nyttjande. För Produkter som är programprodukter och som levereras enligt avtalet och inte Tredjepartsprodukt gäller de särskilda licensbestämmelser som hänvisas till i avtalet. Hänvisas inte till sådana licensbestämmelser gäller för sådan Produkt vad so framgår av punkt 13.1.

3. Justering av Kravspecifikation och Tidsplan, förskjutning av Tidsplan hänförlig till Beställaren

Parterna är överens om att Produktionen skall utföras i enlighet med upprättad kravspecifikation ("Kravspecifikation"). Kravspecifikationen kan i viss mån komma att justeras under utförandet. Justering av Kravspecifikationen skall godkännas skriftligen av parternas Projektansvariga.

Om Beställaren kräver en justering av Kravspecifikationen, åligger det Producenten att omedelbart underrätta Beställaren om justeringen av Kravspecifikationen medför kostnadsökningar eller förskjutningar av Tidsplanen. Accepterar Beställaren inte de av Producenten aviserade förändringarna i Tidsplan eller kostnadsökningar åligger det Beställaren att utan dröjsmål meddela Producenten, varvid den diskuterade justeringen av Kravspecifikationen förfaller och produktionen genomförs enligt tidigare godkänd Kravspecifikation eller godkänd justering av Kravspecifikation.
[...]

4. Färdigställande av Produktion, leverans och test

4.1 Definitioner

Med "Alfaversion" avses i detta Avtal exemplar av Produktionen i vilket ingående enskilda moment, såsom programmoduler, illustrationer, ljud och bild, är definierade.

Med "Betaversion" avses i detta Avtal exemplar av Produktionen i vilket de ingående enskilda momenten sammanställts till en sammanhängande enhet.

Med "Masterversion/Slutprodukt" avses i detta Avtal exemplar av Produktionen där faktainnehåll och sammanhängande funktioner prövats och befunnits korrekta och felfria i sådan bemärkelse som avses i punkt 7.1 nedan.

7. Ansvarsfrågor

7.1 Producentens ansvar för fel

Producenten ansvarar endast för att Produktionen motsvarar de funktions-, innehålls-, kvalitets- och systemkrav som specificerats i Kravspecifikationen och i eventuella justeringar av Kravspecifikationen.

[...]

Producenten ansvarar inte:

- a) fel eller brist som är utan betydelse för Produktionens avsedda användning och vilka inte kan anses utgöra olägenhet för Beställaren,
- b) fel eller brist orsakade genom Beställarens användning av Produktionen tillsammans med annan utrustning eller på annat sätt än som anges i Kravspecifikationen eller i eventuella justeringar av Kravspecifikationen,
- c) ansvar för fel som inte upptäcks och reklameras innan leverans av Produktionen, med undantag av programmeringsfel beskrivna ovan i punkt 7.1.

Producentens ansvarsåtagande enligt denna punkt 7 avser inte

Tredjepartsprogramprodukter som dessa definieras ovan i punkt 5.1. Producenten friskriver sig allt ansvar för Tredjepartsprogramprodukter.

7.2 Producentens ansvar för skada, ansvarsbegränsning

Producenten ansvarar vidare, med de begränsningar som anges nedan, för den skada som Producenten eller Producentens anställda och underkonsulter kan komma att vålla Beställaren genom fel eller försummelse vid fullgörande av produktionsuppdraget. Skadeståndsansvaret omfattar dock endast direkt skada och inte direkta skador såsom förlorad handelsvinst eller förväntad besparing. Vidare

ansvarar Producenten inte i något fall för förlust av data eller för skador som beror på att Beställaren lämnat felaktiga förutsättningar i Kravspecifikationen eller i godkänd justering till Kravspecifikationen. Denna ansvarsbegränsning skal ej äga tillämpning vid skada som åsamkas uppsåtligen eller genom grov oaktsamhet.

[...]

11. Avtalstid, Uppsägning

11.3 Beställarens rätt till uppsägning

Beställaren äger rätt att säga upp Avtalet till omedelbart upphörande om Producenten bryter mot Avtalet och inte vidtagit rättelse inom trettio dagar efter skriftlig anmodan därom, eller försatts i konkurs, inleder ackordsförhandlingar eller eljest kommer på obestånd. Producenten skall därvid äga rätt till ersättning för utfört arbete och kostnader, under förutsättning att arbetet resulterat i värde för Beställaren.

ABDAKA-93

§ 8 Ansvar

1. Konsulten skall med nedan angivna begränsningar för skada som han vållar beställaren genom fel eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag.
3. Skadeståndsansvaret omfattar endast ersättning för direkt skada som uppstår på grund av fel såsom felaktigt utfört arbete, immaterialrättsligt fel, och dylikt eller försummelse. Det omfattar ej indirekt skada såsom utebliven vinst, förväntad besparing, förlust av inkomst eller annan allmän förmögenhetsskada. Konsultens ansvar omfatta ej skada som beror på beställaren, såsom att denne har lämnat felaktiga förutsättningar eller uppgifter eller utan konsultens godkännande ändrat i av denne tillhandahållna programvaror.

5. Konsultens sammanlagda skadeståndsskyldighet till följd av uppdraget begränsas till ett i kontraktshandlingarna angivet belopp. Har maximalt sådant belopp ej angivits i skärskild bilaga är skadeståndsskyldigheten begränsad till det högsta belopp som motsvaras av 25 basbelopp eller 50 % av kontraktssumman.

[...]

§ 10 Förfoganderätt och nyttjanderätt

1. Om ej annat har avtalats har beställaren fri förfoganderätt över system, program och dokumentation. Över metoder, systemmoduler, programmoduler, o.dyl., som beställaren särskilt beställt och bekostat har denne likaledes friförfoganderätt

Konsulten har fri förfoganderätt över metoder, systemmoduler, programmoduler, o.dyl., som denne utvecklat utan direkt anknytning till uppdraget. Beställarens rätt till nyttjande av dess skall särskilt avtalas.

[...]

LITTERATURFÖRTECKNING

Offentligt tryck

SOU 1979:36	Konsumenttjänstlagen
SOU 1976:66	Köplagen
Prop. 1984/85:110	Om konsumenttjänstlagen
Prop. 1988/89:76	Ny köplag

Övrig litteratur

Adlercreutz, Axel, Avtalsrätt II, 4:e uppl., 1996.

Andersson, Jan, Wikman, Lotta, Aktiebolagsrätten, ur Kunskapsföretagen i ett rättsligt perspektiv, 1995, ISBN: 9138502267.

Bernitz, Ulf, Standardavtalsrätt, 6:e uppl., 1993, ISBN: 9175985721.

Christner, Anders, kommentarer till IT-branschens standardavtal, 1995, ISBN: 9175484137.

Dejve, Kent, Wahlin, Tryggve, Att köpa ADB-system med Avtal 90, 1991, ISBN: 9186656414.

Hellner, Jan, Köp och avtal: uppsatser 1980-92, 1992.

Håstad, Torgny, Den nya köprätten, 1998, ISBN: 9176783766.

Kihlman, Jon, Fel: särskilt vid köp av fast och lös egendom, 1999, ISBN: 9197358738.

Koktevedgaard, Mogens, Levin, Marianne, Lärobok i immaterialrätt, 6: e uppl., 2000.

Lehrberg, Bert, Avtalsstolkning, 1998, ISBN: 9139201457.

Lindberg, Agne, Westman, Daniel, Praktisk IT-rätt, 2 uppl., ISBN: 9139004031.

Post, Claes-Robert von, Studier kring 36 § avtalslagen: med inriktning på rent kommersiella förhållanden, 1999.

Ramberg, Jan, Allmän köprätt: Det köprättsliga regelsystemet och marknadspraxis, 1999, ISBN: 9139202072.

Ramberg, Jan, Köplagen, 1995, ISBN: 9138502151.

Ramberg, Jan, Hultmark, Christina, Allmän avtalsrätt, 5:e uppl., 1999, ISBN: 9139201821.

Smith, Raoul, Osmer, Per, Lindberg, Agne, Brinnen, Martin, Databranschens standardavtal, 1:a uppl., 1992, ISBN: 9138500973.

Sundberg, Hans, Datakonsulters skadeståndsansvar, ur Kunskapsföretaget i ett rättsligt perspektiv, ISBN: 9138502267.

Traung, Peter, Fel och dröjsmål vid kommersiella tillverkningsavtal, 1986, ISBN: 9176780783.

Standardavtal

IT-Företagen: Avtal 90

IT-Företagen: IT-Projekt

Producenter av interaktiva medier: PROMISE98

Dat konsultföreningen och Dataföreningen: ABDAKA-93

Övriga källor

Computer Sweden 2003-02-21, 2002-12-06, 2000-08-23, 2000-08-22.

RÄTTSFALLSFÖRTECKNING

NJA 1993 s. 436.

Hovrätten över Skåne Dom 1993-04-14, DT 4149, mål nr 197-92.

Svea HovRätt Dom 1967, V:DT 7.